

SLOVAN

 MESEČNIK ZA
KNJIŽEVNOST
UMETNOST:
IN PROSVETO

LETO XIV. - 1916. - ŠT. 6.

UREJA MILAN PUGELJ.

TISKA IN ZALAGA DRAGOTIN HRIBAR V LJUBLJANI.

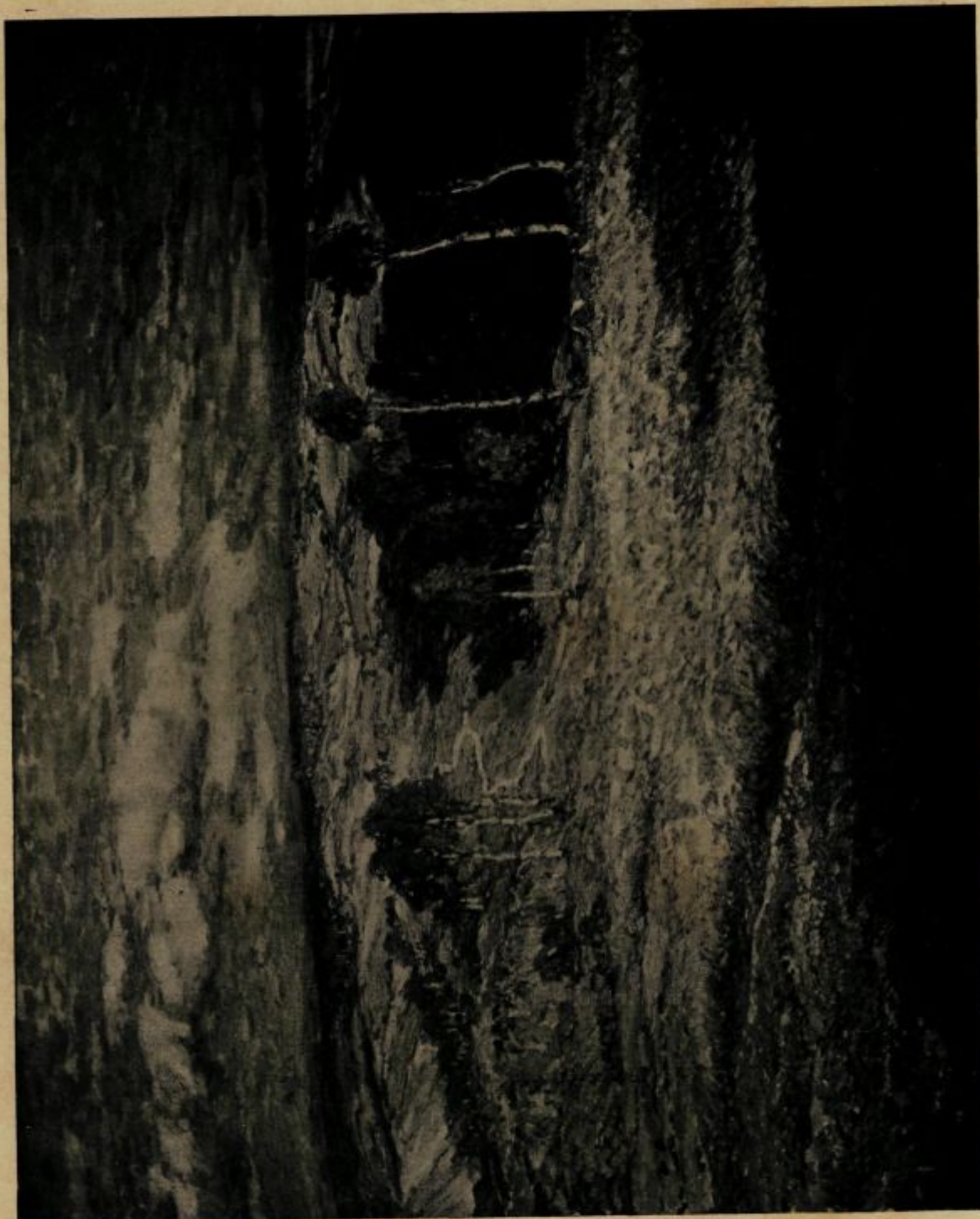
VSEBINA.

Peter Drozeg. Alojz Kraigher . . .	161	Zadnji prameni. Jos. Kostanjevec	181
Rastlinstvo naših Alp. Ferdinand		Smrt! Anton Batagelj	187
Seidl	165	Listek	188
Kočljaž. Stanko Svetina	172	Avgust Žigon: Iz dijaških let Levstikovih. Glasbena	
Prijateljska zgodba iz Levstiko-		Matica. Umetniška razstava. Avgust Žigon: Čopova	
vega življenja. Objavlja Avgust		biblioteka. — Naše slike: Josip Ullmann: Večer.	
Žigon	177	(Umetniška priloga.)	

Naročnina „Slovana“ znaša na leto 12 K, na pol leta 6 K, na četrt leta 3 K. Posamezni zvezki po 1 K 20 h. Dijakom je naročnina znižana 10 K letno. Za Nemčijo 13 K 50 h, za druge države 15 K. — **Cena inseratom:** Dvostopna
 ===== petit-vrsta 30 h za enkratni natis; za večkrat po dogovoru. =====

Tiskarna Dragotina Hribarja v Ljubljani. — Urednik Milan Pugelj v Ljubljani.

JOSIP ULLMANN: VEČER.

Peter Drozeg.

Spisal Alojz Kraigher.

(Konec.)

Drozeg dobiva — ves razigran, razmahan, iskrečih se oči, preširnega jezika, — svest si sreče, svest si zmage. Tudi izgublja, — včasih kar povrsti, celo partije, ki bi jih bilo nemogoče zafrčkati.

„Da vam ne vzamem vse korajže, — vi klativitezi, ki so vam karte delavnik! Nekaj morate zaslužiti, da mi ne pobegnete?“

Stopar ga strupeno gleda s svojimi prodirajočimi očmi. Žezlo se skrivnostno smehlja in bobna s prsti: — Saj nam jo še prineseš, boter, le potrpi! Porenta se odkritosrčno jezi, ves razvnet, z rdečimi lisami na bledih, mastnih licih: — Taka „svinja,“ In kar naprej! Nazadnje ga še poneseemo na vlak. Naj se gre ženit, zlomka, — drugače nas popolnoma orēpka! . . .

Drozeg stavlja vprašanja na usodo: — ali naj se pelje snubit? — ali naj ne hodi? — Odgovor naj bi bil v izidu igre. A dolgo se mu ne posreči, jasno čitati v odgovorih. Največkrat pozablja, kako je bil določil: — ali je v dobljeni, ali v izgubljeni igri „da“? — Pri tem je čisto miren, kakor da mu je vseeno, kakšen bo odgovor. Pa nimaš morda, Peter, že končne odločitve v sebi? — Kaj se potem igraš? Ali smešiš sebe, ali svoj orakelj? — Nazadje le določi: — Tri partije naj izgubi, tri povrsti, — pa ostane. Naj ga piše baba . . .

In Drozeg izgubi tri partije, tri povrsti . . .

Hm . . . Peter! — Nisi morda sam pomagal? — V svojo škodo . . . Ali je korist? . . . Kakšen strah je v tebi? Strah pred babo? Pred neuspehom? Pred osmešenjem? — Ali se nisi že osmešil? — Aha, ti se lahko zlažeš, da si jih imel za norca! — Hm . . . Peter . . . hm . . .

Drozeg pa je miren . . . kakor bi sploh ne bilo bojev, nobenih dvomov, nobenih negotovosti, nobenih odločitev v njegovi duši . . . Samo:

— vedno pogosteje sega po kozarcu, vedno poželjivejše srka — pijanost vase . . .

Žezlo predlaga, da nehajo s tarokom . . . Enajst je ura. Gostov je že malo; sami znanci, da se jih ni potreba ženirati.

„Enaindvajset“.

Stopar ima banko. Tudi Čelhar se pridruži in nekaj kibicev.

Drozeg je omamljen, jezik se mu tupatam zaplete; — ko bi vstal, bi se opotekel. Njegova samozavest je velikanska; zanaša se na svojo srečo in je prepričan, da mu ta večer ne more odreči. Kretnje so mu domišljave in obsežne, a nesigurne; govorjenje — bahaško gobezdanje, kričavo in zadirajoče se, prehajajoče v onemoglo momljanje. Njegova igra je nepremišljena, izživajoča, omalovažujoča.

Žezlo se smehlja pretkano, a prikrito. Stopar je ledenomrzeln, miren, kakor hladnokrven vojskovodja, ki zapodi sovražnika z natančno preračunjeno gotovostjo v pogin in v smrt. Porenta je naenkrat ljubezniv in dobrodušen; prejšnja nestrpnost in zavist sta ga minili, kakor bi bil čisto varen pred nezgodami in pred nesrečo. Čelhar je vsakdanje trezen, stavi tako po malem, da je izključena izguba.

Drozeg stavi visoko. Igra je dvoboj med njim in Stoparjem; vse drugo je le spremljevanje.

In Drozeg izgublja. Predno mine ura, mu je obraz že ves dolg in bled, oči še bolj pijane. Roki se mu treseta, sapa mu je vedno krajša, hvalisanje in prerekanje mu polagoma docela usahne.

Nenadoma zapazi, da je izgubil — zadnji bankovec. Srce mu zastane, za trenotek oledeni . . . potem povzdigne klaverno pogled do Stoparja in iztegne roko proti njemu:

„Daj mi, Stopar! Posodi! . . .“

Oni ga molče premeri, hladno in sovražno.

„Otavo mi zastavi! . . . Tu so priče . . .“

Drozeg izlije par kozarcev vase, pije kot v obupu . . . Še predno zapravi tudi novo posojilo, je že tako popolnoma omočen od pijače, da morajo prenehati z igranjem. Kot otrpnjen sedi na stolu, s steklenim pogledom, mahajoč z roko in momljajoč nerazumljivo nekaj o sleparjih in goljufih . . .

— Koleselj drdra po cesti proti domu. Konj peketa. Temna je noč; par zvezd blišči na nebu izmed lin v oblakih. Laterna ropota na vozu, medel plamen sveče utriplje za nesnažno šipo.

Čelhar dremlje na kozlu, bič se mu pozibava med koleni; vajeti visijo nizko ob ojesu in opletajo konja po bedrih.

Drozeg sedi, nemarno razvaljen, v koleslju zadaj, roki mrtvi med nogami, palica poskakuje dolgočasno. Peter spi, glavo daleč vznak na naslonjalu, usta odprta, klobuk potisnjen na oči.

Kolo zadene ob kamen, voz se strese . . . Drozeg vzdihne, se popravi trudoma in obrne glavo. Izmed napol priprtih vek pogleda naokoli . . . Konjska zadnja plat se sveti v luči. Senca teče ob koleslju, šviga čez kantone, pleza po drevesih, drsa po njivah onstran jarka . . . Drozeg čuti slabost v želodcu, tesnobo v prsih, bolečino v glavi, — neznosno bolečino, udrihajočo, kakor kladvece po nakovalu . . . Nenadoma mu je temno pred očmi, rad bi jih bolj odprl . . . v glavi se mu vrti z neznansko naglico, kot ogromna, trebušasta vrtavka . . . Peter zastoka . .

Čelhar se obrne, zaspan in čmeren . . .

„Kakor klada se je nažrl . . . Hii! . . .“

Bič se ziblje, konj pekeče, sence beže ob vozu . . . Kot bi ga spremljali strahovi, se zazdi vozniku; tesneje se zavije v suknjo, skloni glavo in zamiži, da bi še nekoliko podremal . . .

V.

Drozga je zadela kap.

Spodaj leži v posebni sobi, kjer je postelja za tujce. Glavo visoko podloženo z blazinami, na desnem temenu mehur z ledom. Levo lice mu je povešeno, polovica ust povešena navzdol; leva roka, leva noga, vsa leva stran mu je otrpla. Obraz mu je modrikasto-rdeč, oči zaprte, dihanje naporno. Kakor bi ga mučile v nemirnih sanjah nenadne bolečine, se mu trgajo na čase vzdihni iz hropečih prsi. Zdrava polovica se mu vzpenja in premika, ko da hoče uiti izpod neznosne teže, ki mu tlači levo stran. Sapa mu

grgra iz ust, pri izdihavanju se mu stresa otrplo lice kakor mrtva cunj.

Tona je vsa prestrašena. Trudi se okrog bolnika, ga popravlja v postelji, ga snaži in mu odganja muhe; prinaša mu jedila in ga sili z njimi, vliva mu zdravila v usta, mu briše slino in tekočino, ki se mu poceja po bradi in po prsih. Teka po hiši, ukazuje in odreja, gleda povsod, se briga za vse malenkosti, — s skrbnim obrazom, s sigurnostjo, z odločnostjo, ki se zaveda svoje naloge kot najnujnejše dolžnosti. Poznati je, da je pripravljena na vse, na vsak slučaj, na vsako presenečenje. Usta so jej rezko stisnjena, pogled izbegujoč, sam vase zatopljen, odklanjajoč vsako vmešavanje v že določene načrte in račune. Smrt očetova bi jej ne prišla prav. Z njim bi se še vedno lažje pogodila, — pravzaprav: njega bi še vedno lažje ugnala v kozji rog, nego troje, da, čvetero bratov. Z Janezom bi bil najhujši boj. On bi hotel prevzeti gospodarstvo kar najceneje, kajpada. V tem boju bi bili morda ostali bratje celo na njeni strani; a kaj, ko bi zahtevali enake deleže, Tona pa je bila zmirom računila, da odnese glavni del. Ali bi bila stvar potem sploh boja vredna? S kako beraško doto bi ne prinesla mnogo samozavesti k Rebcu. To pa je bila ravno njena misel: — priti s ponosno zleknjenim zatilnikom, prinesiti mir in red in zadovoljnost, ljubezen darujoče matere in gospodinje, ne sprejemajoče in hvaležne prebežnice. — Tudi je nazadnje možno, da je gospodarstvo tako zelo zavoženo, da pride kratko malo premoženje kar na boben. Potem se lahko vsi obrišejo za dedščino. Upniki poženejo posestvo za tako malenkostno ceno, da bodo z izkupičkom komaj sami kriti. Treba je torej strahovite pozornosti. Treba je že zdaj prijeti vajeti v močne in odločne roke, pokazati ljudem, da je pri hiši gospodar, ki ima voljo in sposobnost, izvleči dom iz blata; pokazati, da so otroci tu, ki se ne dajo pregnati z lastne zemlje, ki se drže te zemlje z ljubečo dušo in jo hočejo za vsako ceno in z vsemi silami ohraniti za Drozgov rod.

Tudi Janez je vznemirjen, bled in zbežan, nestalnega pogleda, polnega bojazni in skrbi. Pot mu udarja iz kožnih luknjic, da si mora povrsti brisati dlani in čelo. Vsak trenotek bi se vozil po zdravniku, da bi ga izpraševal in si dal razlagati, kako in kaj. Če ni v bolniški sobi si kar predstavlja ne more, da bi oče umrl. Ta-

krat upa in verjame, da stari spet ozdravi, in dela sklepe, kako bo ves drugečen z njim, kako ga z dobra pridobi, da uredi razmere njemu v prid. Na Katro noče misliti; siloma odganja vse spomine in si zatira s sovražno trdovratnostjo vse ljubezenske skomine. Tudi na Maričko noče misliti; a na njeno premoženje misli, zaloti se celo pri treznem pretehtavanju njenega bogastva, pri dobičkaželjnih sanjah od ozdravitve razdrapanosti lastne domačije z njeno doto... Kadar pa stoji ob postelji bolnikovi, je hipoma tako prepaden, da se mu kolena zašibe v obupu, da si ne more več predstavljati, kako bi mogel oče spet premagati to grozopolno nezavest, kako vzbuditi se iz tega spanja brez nehanja, podobnega umiranju, lagotnemu odhajanju preko mej življenja...

Tona ga naganja k delu, naj se prime gospodarstva, naj se loti računskih knjig očetovih, da prouči razmere, dožene visokost imetja in bremen, da si ustvari jasno sliko položaja in se odloči, kaj je treba in kako. On se pa ne more spraviti k računanju. Saj ne zaupa niti sestri niti bratom. Hoteli bodo, da prevzame gospodarstvo za tako visoko ceno, tako pretirano, da bi niti sanjati ne mogel o kaki odreditvi iz dolgov. Marička in njena dota bi bila najbrže le potok v izsušeno morje... In tako bi se ubogi Janez žrtvoval samo za sestro in za brate, pa bi garal vse življenje pod neznosnimi bremenimi ob strani žene nezaželjene, da bi klecal od neužitne suhoparnosti zakona, da bi pešal pod morečimi skrbmi vsakdanjih borb za košček kruha...

Žal mu je, da se ni bil pobotal s starim, da mu ni bil storil, kakor je zahteval. Saj nazadnje: — s Katro je komedija pri kraju; bilo je menda usojeno, da se razblinijo tiste sanje kakor dim... kakšni Marički pa itak ne uide, naj si bo že štacunarjeva ali kdove čigava... Oče je bil sam poskusil otepanje z obroki in obrestmi in drugimi obveznostmi, vse življenje se je mučil, pa je le še vedno globlje gazil v blato in v neprilike. Ko bi mu on izročil premoženje, bi ga ne pritisnil prehudo; gledal bi seveda, da ga upili za užitek in za kot; a tega je konec prej ali slej in je samo začasna izguba. Posestva pa bi bržkone ne pustil previsoko ceniti in bi torej deleži za brate in za sestro ne bili preogromni.

Polde in Miklavž sta že doma. Videti je skoraj, da ju očetova bolezen ni preveč pretresla; kakor da je čisto v redu in bi bila pravzaprav pričakovala ravno zdaj kaj takega. Pripravljena

sta bila brzojavno na najhujše, zato sta se že spotoma lahko vživila v položaj. Pred hišo in v gostilnici posedata, se zagledavata zamišljeno v daljavo, — kakor bi samo preudarjala, kako bo z dedščino... koliko? kedaj?... in skoraj da bi prišla v zadrego, ko bi se hotel pogovoriti z njima o očetovi nesreči, o možnosti ozdravljenja in tako naprej... Za trenotek — ob bolniški postelji — se jima tudi orose oči in ju zbode v prsih, saj sta imela rada starega, — a Bog pomagaj! — če mu je tako usojeno, je treba razumeti in pretrpeti.

Edini Evgen je žalosten popolnoma odkritosrčno, brez vse sebičnosti. Sprva je bil tako zelo prestrašen, da ga je bil stresel mraz in je bil z zobmi zašklepetal. Slutil je bil smrt v bližini, zato je bil prepaden, zato ga je bila obšla skrivnostna groza. Kot očetov ljubljeneček ga je bil navajen milega in dobrega, veselega in živahnega, drugikrat pojočega in vriskajočega, pa zopet divjega in srditega, zmerjajočega in preklinjajočega. In zdaj je ležal — kakor bi ne ležal on, kakor bi ležalo samo telo njegovo, samo meso njegovo, sopeče in hropeče, — in bi ne bilo duše v njem... bi ne bilo več — očeta v njem...

Odkar pa je bil zdravnik naročil vse potrebno in je bil celo govoril o nadi na ozdravljenje, — če se kap ne ponovi, — je Evgen ves drugačen. Skrben je in brižen, brez strahu in brez bojazni, zmirom krog bolnika, da pazi in postreže, da steče k Toni in jo privede, če se mu zdi potrebno. S sestro je popolnoma sprijaznjen; saj vidi, da bi rada pomagala očetu, ko bi mogla; vidi, da vendar ni le zlobnost v njej, da je celo precej otroške udanosti in ljubezni v njej.

V nedeljo zjutraj — po tridesetih urah nezvesti — spanje bolnikovo je bilo postajalo zmirom naravnejše in mirnejše, dihanje pravilnejše — Drozeg nenadoma obrne glavo in se ozre začudeno po sobi. Potiplje se za čelo, mrzlo od leda, otiplje mehur, ki je zdrknil s temena, in zagleda Evgena, spečega ob vznožju, slonečega na postelji. Pa se zdajci zdrzne in si ogleda svojo levo stran... Ali je njegova? Ali ni njegova? — Kaj, hudiča, da mu je odrekla? — Zdravo lice se mu skremži, glava mu pade vznak, solze mu stopijo v oči...

Te je zadelo, Peter? — Te je zadelo? — Zdaj imaš babo, a?...

Evgen plane iz spanja:

„Oče!“ — zajoka srečen in se vrže nanj.

Stari ga boža po laseh in mu stiska glavo k sebi . . . pa se obrne krčevito v zid, skuša zadržati solze, zatreti plač . . . a prsi se mu stresa, sunkoma mu bruhajo iz grla odsekani glasovi . . . ni jok, ni stok — bridkost je in obup, obžalovanje, kes . . . in tiha skrb: — Kako bo, Peter? Ali jo uneseš, Peter? Ali ti še prizanesejo? — Ali je že prišla ura? . . .

Evgen se prestraši:

„Za Božjo voljo, oče, zdravnik je rekel: mir!“

„Ne kliči, Evgen!“ — ga pridrži bolnik, ko hoče steči v kuhinjo po Tono.

Deček mu obriše solze in popravi odejo, stari pa ga stisne za roko in začne izpraševati .

— Zdaj je torej konec, Peter. Čeprav uideš smrti, — trpel si, bolnik za zmiraj, priklenjen k stolu, navezan na pomoč strežaja . . . In za nobeno delo, živ mrlič . . . Gospodarstvo izročiš, seveda. Kaj pa moreš? Revež, Peter! To si še imel na svetu: troho oblasti nad svojimi in košček zemlje, da si vladal, kakor se ti je hotelo, kakor ti je prišlo . . . Saj si slabo vladal, Peter. Moj Bog, — tvoja oblast nad deco!? Muhasto, otročje si jih vodil, brez ozirov na bodočnost, kakor si bil ravno razporežen. Tvoji izbruhi so jih vodili, celo pijanost tvoja, življenje samo, kakor je prihajalo od slučaja do slučaja, brez tvoje volje, brez tvojih sklepov in odločitev. Zato so se upirali, ko so odrasli, trgali oblast iz tvojih rok. Ah, ta oblast! Kakor krpa starega banderca, raztrgana in razcefrana, zamazana in povaljana, ti je frfotala krog ušes. Ti si se držal trmoglavo za zadnji cofek, da bi jo vihtel še nekaj časa . . . Zdaj ti jo je odnesel veter. Zbogom, Peter, oblastnost in gospodovalnost! Zdaj bo sin gospod. Ti boš poslušal in ubogal, požiral grenke in surove, opomine in očitanja. Saj si zaslužil, Peter! Pokora, Peter! — In gospodarstvo, Peter? Pametno si bil začel. Ko bi bil možak, pošten in trezen gospodar, — utrdil bi si bil posestvo, dolgove plačal, dokupil zemlje in povečal svojo vladavino. Otroci bi bili preskrbljeni, udani in hvaležni. Ti bi bil veljak, odprtih rok, ponosen, zadovoljen sam s seboj . . . Zdaj si berač, ponižen in prihuljen, glavo za pleča skrito, straho-

petno in bojazljivo, v vednem pričakovanju, da te zopet udari kazen Božja. Ali ni že mrtvoud — kazen Božja, udarec plačujoče usode? — In slaba vest, Peter? Poniglavo se boš potuhnil pred otroki . . . Ali nimajo pravice, da te zaničujejo, da se maščujejo nad teboj za vso brezbriznost in nemarnost, za vse krivice in nasilnosti? Zavozil si jim gospodarstvo, da se bodo vse življenje otepali s križi in nadlogami, skrbmi, težavami. — Pokora je potrebna, Peter! Zdaj si bolan, nebogljen kakor dete v plenicih. Kdo te bo pital, snažil? Kdo ti bo — plenice pral? . . . O, Peter . . . plenice pral? . . . — Čut sramežljivosti ga obide; lica mu zagore sramu . . . Neznano čustvo že toliko desetletji . . . Moj Bog, Peter, — kam bi se pogreznil, da ubežiš peklu?

Še dopoldne Drozgu zopet preskrbe duhovnika, ki ga izpove in obhaja. Pomirjen je, le tu intam se mu potoči solza iz oči, ustne mu šepečejo molitvice. Desnica mu prebira rožni venec in ga opleta krog otrplih prstov leve roke. Pogledi se mu zaupljivo love za jagodami, ko da pričakuje od molka in molitve čudežnega oživenja mrtvičnih udov . . .

Popoldne pozove Janeza in Tono k sebi. Težko mu je, ne ve, kako bi rekel, kako začel.

„Oče,“ — se oglasi Janez ves v zadregi. „Jaz sem že prašal . . . Z Maričko sva se zme nila . . .“

Drozeg se začudi:

„Z Maričko?“ — pa umolkne in se obrne v zid . . .

„Rebec se je ravnokar pripeljal,“ — pravi Tona. „Ali ga pokličem? — in Čelharja? — lahko kar takoj napravimo . . .“

„Pokliči, Tona!“

Igraje se pogodijo. Sama dobrota jih je nenkrat, vseh teh ljudi, ki se je zdelo, da so polni sovraštva in maščevalnosti, strasti in zlobe . . .

Drozeg se odreka — hudiču in njegovim angeljem. Načrt ženitve je bil zadnji poizkus, ohraniti se na površju, dokazati sposobnost za življenje, za delovanje . . . Ni mu bilo usojeno. — Kot, užitek, posedanje pod murvo, kozarček vinčka, . . . potrpežljivo čakanje, da ga zopet — Bog pokliče . . .

Rastlinstvo naših Alp.

Spisal Ferdinand Seidl.

(Dalje.)

Mnogo čvrsteje nego pločasti listi naših listnatih dreves so ustvarjeni listi naših iglastih dreves. Ozki in skoro enako debeli so, trdi, brez peclja in na koncu bodičasti; zato jih imenujemo iglaste. Majhni so, izgubo na velikosti izravnuje njih dosti večje število. Koža jim je posebno trdna in s plutovino zagoščena. Dihalne luknjice v njej so skrbno zavarovane. Spričo teh previdnosti izhlapajo iglasti listi dosti manj vode. Niti suh zimski veter jih ne spravlja v nevarnost, da bi zveneli. Zatorej ostajajo med zimskim delopustom na drevesu in odpadajo še le, ko so po večletnem delovanju onemogli (izvzemši macesen). Zaradi tega je iglato drevje povsod vedno zeleno in usposobljeno, da v gorovju zaseda hladnejše, mrzlemu vetru bolj izpostavljene prostore, kjer bi se bukov gozd ne mogel držati. Bukev sicer sega po prisojnih obronkih navzgor ponekod tikoma do gozdne meje — ampak v višavi vidno slabi in hira. Po manj ugodno ležečih rebrih pa pokrivajo smrekovi gozdi višji oddelek v gozdnem pasu nad bukovim in nad mešanim gozdom. Po hladnih, severnemu in vzhodnemu vetru izpostavljenih prostorih in po pustih, melovnatih tleh sega smrekov gozd celo doli do dolinskega dna. Bukev ljubi apnenčeva tla. Bukovi in mešani gozdovi stojijo zatorej le na apnenčevi podlagi. Smreka se zadovolja s hladno, vlažno zemljo na skrilavčevi podlagi.

Na znamenit način se zavisnost rastlinja od podnebja kaže po kraških kotlinah Trnovske planote. Na dnu takih kotlin se nabira čez noč težki mrzli zrak, in ondí zaostaja liki mrzlo zračno jezero, ker ne more odteči. Vлага se v njem zgoščuje v meglo, in megla leži nad kotlinskim dnom še čez dan dolgo. (Slično v velikem merilu v Ljubljanski in Celovški kotlini). Istotako zaostaja v omenjenih kraških kotlinah sneg na dnu posebno dolgo, ker ondí še pomladno solnce ne ogreje izlahka izredno ohlajenega zimskega zraka.

Kadar stopamo v tako kotlino nizdol, prihajamo proti dnu v mrzlejšo in mrzlejšo podnebje, prav kakor kadar gremo navzgor proti vrhu gore. Pasovi podnebja so torej v takih kotlinah obrnjeni narobe. Prav tako pa tudi pasovi rastlinstva. Po višjem pobočju kotline raste košat gozd, na dolenjem pa mahomah; posamezna drevesa, ki so prestopila gozdno mejo, niso zdrava in čila, nego so pohabljeni — prav tako kakor više gori pod gorskimi vrhovi. Pod drevesno mejo na dnu kotline nas preseneča gosto ruševje — prav kakor v Alpah nad drevesno mejo.

Slične razmere so se ustanovile v Julskih Alpah po nekaterih odsojnih severnih dolinah. Tako ima Bohinjska dolina skoro vodoravno dno (Bohinjsko jezero 523 m, 20 km nizdol Bohinjska Bela 468 m, padec niti 3‰) in je zatorej podobna kotlinam, kolikor se tiče prezračevanja. Logarsko dolino pa zapira na koncu gorovje, in Savinja odteka iz nje po ozki zarezi v tisto gorovje. Spričo teh odnošajev pokrivajo ali čisti, ali vsaj pretežno smrekovi gozdovi mrzlo, meglovito in dolgo zasneženo dno teh in takih dolin, bukve pa rasto po pobočjih, zlasti na prisojnih (npr. severno pobočje v Bohinjski dolini). Nad bukovim pasom opažamo v višavi zopet smrečje.

Ker je iglato drevje vse leto enako odeto v zelenje, se letne dobe v njem ne razlikujejo izrazito. Le spomladi, v maju, požene mlade, jasno zelene poganjke na vrhu in ob straneh. Takrat cvete. Veter vzdiga z drevja kar oblake cvetnega prahu, in jih prenaša na mlade storže. Drevo jemlje veter v službo tudi, da mu raznaša semena. V ta namen so semena lahka, in imajo letalno mrežo, ki je podobna jadru na ladiji. Kadar so semena zrela, se razmaknejo luske na storžih in tedaj veter semena izlahka odnaša. Krasen pogled nudi iglat gozd v snegu: temno zelene veje z nadrobno narezljanimi obrisí, ob-

ložene z belimi blazinami; na teh igrajo ob ledenih iglicah diamantne iskre, v ozadju pa se prostira mehka modrina zimskega neba. Pozimi dela košatemu iglovju škodo sneg, le če ga je izredno obilo; ob navadnih množinah pa se vejevje samo ume varovati: s snegom obložena veja se ob svoji odlični prožnosti ročno pobesi proti tlom in nevarno breme oddrži z nje.

Ob drugih neprilikah se brani in ohranja naše iglovje z drugim, prav posebnim sredstvom. Izloča namreč duhtečo in lepljivo smolo v deblu, vejah in listih. Smola zaliva rane, ki jih prizadevajo živali, sneg in vihar na deblu in vejah, ter jih varuje, da jih bolezenske glive (*Trametes pini*) ne okužujejo in da škodljive žuželke ne vdirajo v ranah v drevo; liste pa brani rastlinojedih živali, vsaj takih, ki bi drevo preveč objedle. Edino tisa nima smole, zato pa ima v vseh svojih delih neki močno strupen alkaloid. Živali je zaradi tega ne marajo. Poučuje jih o škodljivosti naravni podedovani nagon, ki ga smatramo za uspeh prirodnega izbora. Zanimivo je, da na tisi edino le plod nima strupa v sebi. Plod je namreč jagoda; lepo rdeča in sladka vabi ptice (kose, drozge), da jo uživajo. V njej tiči seme, ki ima trdno, neprebavno lupino, in zapušča ptičje telo nepoškodovano. Ptica izkazuje — seveda nevede — tisi uslugo, da ji seme razseva. Kadar je seme v zemlji, potrebuje zopet varstva zoper požrešne živali — in res je strupeno.

Sicer pa ne smemo prezreti, da duhteča smola nekatere živali odganja, druge pa, n. pr. veverice in srne celo vabi kakor kaka začimba — prilagodile so se na njo! Tudi listnata drevesa imajo brambene ukrenitve. Lubje na deblu in vejah odvrča marsikatero živali, ker jim je ali pretrdo, ali je z bodečim trnjem nasajeno, ali pa ima kemijska varstvena sredstva: trpko čreslovo kislino, grenke snovi, strupene alkaloidne in glikoside. Vendar so se tem vrlim rastlinskim prilagoditvam nekatere živali protiprilagodile (slično kakor so nasproti bolj in bolj močnim jeklenim oklopom na bojnih ladijah napravljali močnejše in močnejše topove). Nekatere živali, n. pr. glodalci so si pridobili zoper trdo lubje izbornu urejeno, sila trdo zobovje, in če treba, so se utrdile, da jim strup ne škoduje. Obrambena sredstva rastlin, dasi so vobče čudovito prikladna, vendar ne smejo iti do skrajnosti. Saj živali potrebujejo rastlinsko hrano, in ne mogle bi ži-

veti, če bi rastline imele nepremagljiva obrambena sredstva. Rastlinstvo se mora le za toliko varovati, da izgube, ki jih rastlinam zadajejo živali, izravnuje z drugimi sredstvi, n. pr. z obilnejšo množitvijo.

Smreko (*Picea excelsa*) odlikuje čisto poseben kraj: deblo se ne deli v več glavnih vej, naravnost kvišku raste do vrha krošnje; v takem gozdu stoji slovesno steber ob stebru. V precej enakih razdaljah prirašča deblu vsako leto v isti višini venec v vreteno sestavljenih vej. Od debla se obračajo veje skoro vodoravno vun. Razraščajo se veje slično deblu, le zlasti na desno in levo. Čim mlajša je torej veja, tem krajša je, istotako stranske vejice. Tako se gradi stožasta krošnja, v slogu enotna, svetlobi izpostavljena vseskozi ugodno. Iglat gozd se torej znači že iz daljave ne le s temno zeleno barvo, ki se nam zdi žalobna, ampak tudi s stožastimi, v vrhu prav vitkimi krošnjami. Take krošnje se ne stikajo zgoraj kakor bukov, nego spodaj. Ožijo se navzgor, zato gorenje veje ne prestrezajo svetlobe spodnjim vejam. Na položnih tleh se strinjajo spodnje veje sosednjih dreves in delajo gosto senco pod seboj. V takem temnem smrekovem gozdu ni zelene podrasti, samo odpadle igle mu pokrivajo tla. Po bolj visečih tleh je smrekov gozd rahlejši; čim više po gorskem rebru, tem rahlejši, ker so tla skalovitejša ter posuta s kamenjem, ki trklja z višav nizdol. V takem gozdu prisije že dovolj svetlobe do tal. S tem je dana prilika, da se priseli v smrekov gozd mnogo drugega rastja. V borbi za svetlobo se razvrščajo priseljenci drug nad drugim, in izkoriščajo prostor tako, kakor mestne hiše izkoriščajo stavbni prostor z nadstropji.

Pritlično plast tvorijo mahovi družabno rastoč v bujnih, mehkih blazinah, in med njimi si lastijo puste prostorčke razni skromni lišaji: izlandski lišaj (*Cetraria islandica*) in jelenovec (*Cladonia rangiferina*).

V drugi plasti bivajo razne zeli, nadalje pod zemljo prezimujoče rastline, ki poganjajo vsako pomlad navzgor, in mnogi pritlikavi grmiči. Tu prerašča mahove gosto pomladno vresje (*Erica carnea*), in krasi širne prostore z mičnim rdečim cvetjem, ki se po obronkih vse soglasno obrača proti svetlobi in tako najuspešnejše vabi k sebi čebele, da prenašajo cvetni prah od cveta do cveta. Izmed gostega vresja se pririje zelo

zgodaj črni teloh (*Helleborus niger*) in odpira velike bele cvete v milih zimah že o božiču, ko je okoli njega še vse v snegu. Liste ima toli čvrste, da prezimujejo in lahko izkoriščajo vsak solnčni zimski dan; strupen sok jih brani živine. Na boljši zemlji zavladuje sočnato zeleno borovničje (*Vaccinium myrtillus*) in pa brusničje (*V. vitis idaea*) in oživlja precejšnje prostore. Ono ima črne, to pa — še bolj učinkovito — rdeče jagode, živahno blesteče izmed vedno zelenega listja; ponuja jih gozdnim pticam, seveda — človek bi rekel — s sebičnim namenom, da mu porazsevajo semensko zrnje, ki je v jagodah. Vmes pomalja tu in tam v gizdavi lepoti zlati klobuk (*Lilium Martagon*) svoje ali rdeče ali lilasto cvetje s temnejšimi pegami iznad nizkega grmičja, ali pa sorodna mu kranjska lilija (*L. carnolicum*) izpostavlja, slično, rumeno rdeče cvetje. Z njima tekmuje krasna orlica (*Aquilegia nigricans*) in lahkotno ziblje svoje cvete, ki so izdelani v smelo fantastnem, pa vendar lepem kroju, imajoči petero ostrog, zasnovanih v gotskem slogu. Cveti visijo navzdol, da je cvetni prah v njih varen dežja. Dolge ostroge gredo strmo navzgor, liki gotski stebri, njih konci pa, ki izločajo in hranijo sladki méd, so kljukasto navzdol in navznoter zakrivljeni zato, da ne more méd izteči iz njih. Tu in tam zagledamo bujno medvedovo latje (*Aruncus silvester*), ki se po vlažnih, senčnatih krajih košati z velikimi, razdeljenimi listi; njegovo bogato vejnato cvetno latje je polno malih, nežnih cvetov. Po travnatih mestih samevajo razne orhideje, mične blede kačnice (*Astrantia carnio-lica*, *A. major*), rumene kadulje (*Salvia glutinosa*) in mnoge druge cvetlice*). Po bolj senčnih

*) Popolne rastlinske sezname, veljavne za Kamniške Alpe, nudi izborna monografija: A. pl. Hayek, Vorarbeiten zu einer pflanzengeographischen Karte von Österreich IV. Die Sanntaler Alpen. Abhandl. d. Zool. Bot. Ges. in Wien Jena, Fischer, 1907, (splošni rastlinski seznam v tej knjigi je sestavljen ob sodelovanju našega rojaka, šolsk. svetn. prof. A. Pavlina). Ta knjiga obravnava vse rastlinske formacije Kamniških Alp. Sličnega dela o rastlinstvu Karavank in Osrednjih Julskih Alp še ni. — Rastlinstvo alpskega pasa Srednje-evropskih Alp vobče proučuje odlično delo: Schrötter Das Pflanzenleben der Alpen, Zürich 1908. — Obe deli sta vodili pisatelja, ko je potoval po slovenskih Alpah in proučeval njih rastlinstvo. — Splošno sliko o vesoljnem rastlinskem življenju podaja obsežno delo: Kerner, Das Pflanzenleben, druga izdaja v dveh zvezkih I. 1898, tretja v treh I. 1914. To knjigo pozna in čisla sleherni sedanji rastlinoslovec, tudi pisatelj je vodila in poučevala.

prostorih prikima rožno rdeče, prijetno duhteče cvetje priljubljenega navadnega kokorika (*Cyclamen europaeum*) v živahnem barvnem nasprotju z okolico. V njegovi sosesčini razpirajo razne praproti svoje drobno narezljane velike, nasenčne liste.

Nekatere cvetne rastline so se prilagodile celo mračni senci v smrekovem gozdu, kjer je njegova rast prav gosta. Tjakaj so se zatekle, da si lajšajo borbo za bitek. Omogočile so se na ta način, da ne živijo od svojega dela, nego hranijo se od trohnobe, ki se dela iz odpadlih smrekovih igel — prav kakor gobe, ki rade bivajo tudi v smrekovem gozdu. Taki nazadnjaški cvetni rastlini sta: rumenorjava gnezdovica (*Neottia nidus avis*), ki ima v trohlini gosto razraslo, tičjemu gnezdu podobno koreniko, in pa smrečji beluš (*Monotropa multiflora*). Zato pa nimata ti rastlini ne zelenih listov, ne pestrih cvetov, nego sta siromašne blede barve od znožja do temena. Zelenilo je namreč rastlinam znak samostojnosti; samo tiste ga imajo, ki jemljejo sirovo hrano iz tal in iz zraka ter si jo s svojim delom pretvarjajo v živo snov svojega telesa. Listno zelenilo sprejema svetlobne žarke, toda le zelene odbija, da nam sijejo v oko, vse drugobarvene sestavine pa veže, da izvršujejo kemijsko presnavljanje.

Tretja plast v nadstropni zgradbi smrekovega gozda je bivališče raznemu grmovju in pa mlademu naraščaju gozdnih dreves. Tu ziblje gorski šipek (*Rosa pendulina* = *R. alpina*) svoje škrlatasto rdeče cvete — sorodnica naše vrtnice; posebno čislana, ker je edina „roža brez bodic“ — vsaj za tako velja. Sicer rastejo tu še brin (*Juniperus communis*), glog (*Crataegus monogyna*), mokovec (*Sorbus Aria*), leska (*Corylus avellana*) in češmin (*Berberis vulgaris*). Po grmovju se razpleta gorska srobot (*Atragene alpina*), sorodnica naše navadne sroboti in nastavlja, na dolgih, zakrivljenih pecljih poedine, velike, pobešene zvonaste cvete. Krasni so. Vnani listi so modro vijoličaste barve s temnejšimi žilicami in se lepo razmikajo, da je cvet na široko odprt. Notranji, dosti manjši so beli. Prašniki so na koncu rumeni. Tako učinkovito barvani, veliki cveti so res opozorljivi dovolj, četudi stojijo posamič. Naša navadna srobot (*Cl. vitalba*) ima preproste, zvezdaste, zelenkasto bele, majhne cvete. Zato jih mora ustvarjati v večjem številu in pa združuje jih v socvetje slično ko-

bulu, da so bolj vidni. Deblo in veje gorske sroboti so šibke kakor vrv in ne morejo same stati pokoncu. Vendar pripleza srobot na svetlo skozi grmovje in celo na drevje. Ampak z vse drugimi sredstvi nego bršljan. Plezalno orodje so ji listni peclji. Če tak pecelj zadene na vejo v grmovju, začuti to s posebno čutilno napravo, se ob veji ukrivi, jo oprime, in — da bolje drži — se okoli nje ovije po enkrat ali dvakrat ter naposled oleseni. Tako pritrdi list srobotino vejo ob oporo uspešno. Od tega oporišča raste srobot lahko naprej. Kmalu doseže s tem ali onim nanovo priraslim listom zopet drugo vejo za oporo. Tako prepleta srobot grmovje. Če je bila začela popenjati se na mlado drevo, raste z njim in mu sledi v višavo. Kadar ji ni treba več plezati, porazlekne veje prešerno svojemu grmu ali drevesu čez površje. Na dospetku je. Udobno se solnči po prejšnjem trudu in hiti uživati svetlobo in z njo graditi svoj najlepši izdelek, cvetje. Plod opremlja z dolgim pernatim priveskom; zanj uporablja vrat nad plodnico. Plodove s takim jadrom veter lahko odpihne in raznese. Zakaj če bi zreli plodovi kar popadali s pecljev naravnost na tla, bi klili preveč na gosto drug poleg drugega in bi se dušili med seboj. Zatorej naj gredo v svet, četudi na slepo srečo z vetrom!

Četrto plast — najzgornje nadstropje — tvorijo krošnje iglatega drevja. Med visoke, stare smreke so ondi pomešani poedini macesni, jelke, javorji in zlasti ob znožju gorovja istotako v Karavankah kakor v Julskih Alpah (vštevši Kamniške) borovci.

Jelka, jel ali jela (*Abies alba*) je najlepše naših iglatih dreves. Gladko, srebrno sivo lubje jo odlikuje. Nasičeno zeleni listi blestijo na gorenji plati in so na vejah lepo porazčesani doredno na desno in na levo. Na spodnji plati imajo listi po dve ozki beli proggi. Beli sta, ker sta prevlečeni z voskom. V progah so dihalke. Na voščeni prevlaki se ne prijemljejo meglene, rosne in deževne kapljice; dihalke ostajajo torej proste, odprte, vedno za delo pripravljene. Na skrilavih tleh uspevajo jelke posebno dobro; na takih izpodrivajo tu in tam smreko in se združujejo v krasen jelov gozd.

Boj za prostor je spravil nekatere rastline s tal na drevje, seveda le prav skromne. Tako je prišlo, da so zlasti veje starih smrek često obrasle z lišaji. Ti so zadovoljni, da imajo le

kaj prostora na svetlem. Pusto lubje jim ne nudi nikake hrane. Rudninsko hrano jim donášata dež in veter, seveda je siromašno odmerjena. Zlasti lišaj bradovec (*Usnea barbata*) uspeva na smreki in z njenih vej visijo bradovičevi bledi, zelenkasto sivi grmiči, do 1 m dolgi.

Na obilem prostoru gozdnega pasa naših Alp rasto bukve in smreke pomešane, to so mešani gozdi. Vmes stojijo tudi raztresene jelke, macesni, javorji, lipe idr., ponekod tudi še kakšna tisa. V višavi (nekako nad 1100 m) prehajajo mešani gozdovi v smrekove.

Mešani gozd naših Alp je domovje mnogolikega rastlinskega življenja. Odpadlo uvelo listje ne pokriva tal tako na gosto kakor v bukovem gozdu. Zatorej hitreje trohni in tvori izdatno plast rodovitne črne prsti. Krošnje se ne strinjajo tako na gosto, kakor v bukovem gozdu, in zaradi tega pripuščajo več svetlobe do tal. Ob teh ugodnostih se razvija v mešanih gozdovih ne le senceľjubno rastje bukovih gozdov, nego tudi mnogotero rastje iglatih gozdov in v obilni črni prsti uspeva še mnogokaj drugih rastlin. Od vlažnih tal gori do svetlih visokih vrhov drevesnih orjakov se vrsti bujna rast po vseh nadstropjih v pestri gneči. Po strminah in težje pristopnih krajih, ki jih še ni dosegla sekira, stoji ponekod še skoro prava pragozdna bujnost.

V višjih oddelkih gozdnega pasa bukev slabeva; izpodriva jo ali smreka, ali pa macesen. Macesen dospeva najvišje od vsega drevja. Za to je usposobljen, ker si gradi deblo iz zelo trpežnega lesa, in pa, ker ima igle, ki so mehkejšje od smrekovih in ne prezimujejo, nego odpadajo vsako jesen. V njih se združujejo prednosti iglatih listov z varnostno uredbo pločastih listov naših listnatih dreves. Macesen ljubi svetlobo, ker morajo njegovi nežni v sočno zelene šopke zbrani iglasti listi izvršiti poleti delo za vse leto. Mično razrasle veje so prožno gibke, da jih sneg ne polomi, in sestavljajo rahlo, prosojno krošnjo. Pod macesnom zelenijo tla kakor na travniku in zatorej napravlja pogled na svetel macesnov gaj, če stoji v ugodni legi, kaj ljubeč vtisk.

V gozdnem pasu so naseljeni z drevjem, z grmovjem in drugim spremljajočim rastjem ne le obronki, ki jih zdržema pokriva dovoljna množina redilne prsti. Celo strme skalnate stene, čeri in poedini skalnati stolpiči, ki zro iz gozda, ne ostajajo goli in mrtvi. Drzno se zasidrujejo na

Drugače se zasuče usoda, ako človek določi poseko za senožet. Tedaj redna košnja zatre vsak grmič in vsako drevesce, ki je vzklilo. Poseka se potemtakem zaraste docela s priseljenimi travniškimi rastlinami.

Kjer se prostirajo senožeti v dolini (Trenta, Voje, Radovina, Jezersko, Logarska dolina itd.), ondi uspevajo na njih ponajveč trave, ki rastejo visoko in imajo voljne, vitke bili in tanke, gibke, dolge, gole liste. Take trate dajejo izborna, lahko prebavljivo seno. Med travami pa klijejo mnogotere druge rastline in tkejo v zeleno preprogo nepregledno množico cvetja. Taki travniki imajo toli bujno rast, da jih kosijo po enkrat, ali celo po dvakrat na leto. Najviše cenijo tiste travnike, ki imajo mnogo metuljnic (detelja, ranjek, nokota, grahor idr.). Kajti poleg trav imajo metuljnice največ tečnih snovi, ker so bogate beljakovin.

V gorskem podnebjju daje polje skromen pridelek. Človek pričakuje ondi poglavitni dohodek od živinoreje. In pa gozdove izkorišča. Gospodarjem gorskih kmetij so velike črede goveje živine najponosnejše imetje. Vpričo tolških glav ne proizvajajo dolinske senožeti krme, da bi je bilo dovolj za vse leto. Treba je iskati dopolnila v višavi, četudi celo visoko nad najvišjimi trajno obljudenimi kmetijskimi domovi. V toliki višavi, po večidel strmih pobočjih pa človek ne more stalno bivati. Zatorej hodijo ljudje le kosit ali žet gorsko senožet, ki so jo priredili na mestu iztrebljenega gozda. Potem znašajo seno ali doli do svojih domov, ali začasno v senike in pozimi na saneh v dolino. Ali pa se preselijo pastirji z živino v poletnih mesecih na gorske pašnike. Na takih pašnikih postavijo pastirske koče in staje za živino. Tako opremljene gorske pašnike zovejo planine.

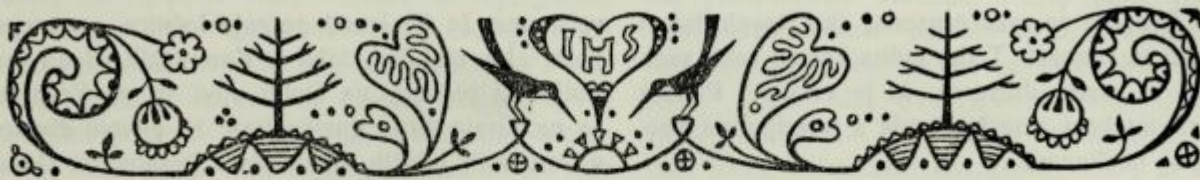
V Srednjeevropskih Alpah se prostirajo prave prirodne visokogorske trate vobče šele nad gorenjo mejo gozdov. Take trate so pravo domovje planin in planšarstva. Šele nad pasom alpskih trat vlada ondod malo obraslo ali celo golo skalovje ob vrhovih in robovih.

V naših Alpah na slovenskih tleh je položaj nekoliko drugačen. Tu se v Kamniških in v Osrednjih Julskih Alpah dvigajo skalne strmine

večinoma že tik iznad gorenje ločnice gozdnega pasa. Le malokje, tako v Kamniških Alpah na Poljanski planoti, na Dolgi njivi in na Krvavcu se prostirajo širne gorske trate za govejo živino, v Osrednjih Julskih Alpah razen Leskovnice skoro ni takih tratnih planot. Karavanke imajo na južni strani nad gozdno mejo krasne, precej strmo viseče košenice. Spričo tega položaja je v naših Alpah primeroma le malo planšarstva. Planine ležijo pri nas skoro vse še v gozdnem pasu v višini med 1000 in 1500 m (Trentska planina 1381 m, Grajska pl. pri Mrzlem studencu 1215 m, Jeseniška pl. pod Rožico 1176 m, Žirovniška pl. 1195 m, planina na Dobrči 1450 m, Velika pl. 1550 m in Mala pl. 1505 m nad Kamnikom, Jenkova pl. na Jezerskem 1440 m, Štularjeva pl. tudi tam 1100 m, Logarjeva pl. 912 m itd.) Le malo planin je, ki ležijo ob gorenji gozdni meji, ki je hkratu dolenja meja pravega alpskega pasa, ali še nekoliko više že v tem pasu (Mišeljska pl. 1683 m, planina na Velem polju 1693 m in planina V lazu 1558 m v Osrednjih Julskih Alpah; planina Jezero 1664 m, Molička pl. 1774 m in Polšekova pl. 1698 m v Kamniških Alpah). Še više ni več planin s hlevi, nego so le še poedine pastirske bajte, kjer živina prenočuje na prostem.

Na planinah se razvija veselo planšarstvo navzlic vsej skromnosti bivališča. Kadar pastirji priženo, oživi krajina z njih veselim pevanjem in z zvonkljanjem pasoce se živine. Po širnih pašnikih se živina prosto giblje v čistem gorskem zraku in uživa izboro krmo gorskih trav in zeli. Uspeva vidno in daje poobiljeno korist. Pastirjem je bivanje na planini nekako letovišče v kljub trudu in borbi z neprilikami gorskega sveta in gorskega podnebjja. Pastirji — mladi in stari — živijo z edino skrbjo za živino, ki jim jo je poverila vsa vas ali vsa občina. Preprosta koča, preprosto nomadsko življenje, skupno delo, skupna last in vzajemna pomoč v boju s protivnimi prirodnimi silami, nesebična gostoljubnost in bivanje ob čarobnem alpskem svetu, ki širi očesu obzorje, budi smisel za prirodo in krepi telo — vsi ti činitelji so ustvarili slavljeno poezijo planšarstva.

(Dalje prih.)

Kočijaž.

Kmečka povest. — Spisal Stanko Svetina.

Po celi cerkvi je vladal molk, le tuptam se je izvil iz sklonjenih prs težak vzdih, prošnja za bogvekaj. Sveče na oltarju so bile skoro nove in so gorele z visokim plamenom, ki se je ob sijajni svetlobi, padajoči šopoma skozi visoka in široka okna, le malo razlikoval od rumenega voska, počasi zbirajočega se ob robu v motne solze, ki so padale polagoma ob sveči navzdol in se hitro strjevale. Gorelo je le nekaj sveč in popolen mir, svež zrak in skoro prazna cerkvena ladja so pričali, da se maša še ni začela. Vendar so bile klopi na ženski strani močno napolnjene, veliko bolj nego na moški. Toda možka stran se je ponašala s svojim svetim možem, ki je sedel v prvi klopi sam.

Kočijaž s hriba, on, ki je prvi za župnikom, mora sedeti sam. Tako se spodobi in nihče naj mu ne očita bahaštva ali kaj podobnega. Kdor moli celi cerkvi ob nedeljah naprej, zasluži, da se vsaj nekoliko razlikuje od onih, ki mu odgovarjajo. Kočijaž je vrgel za klop pri licitaciji sto ranjčkov in konec besedi. Klop je njegova in dobra volja je, če vzame zdaj tega, zdaj onega k sebi na svoj prostor. Sicer pa, kar Kočijaž napravi, napravi dobro in prav, kdor se hoče spotikati kaj ob njegove uredbe, naj mu samo pogleda obraz in precej bo uganil, da v teh potezih ni hinavščine in ne zahrbtnosti in da taka glava producira le misli najbolj pametne sorte.

Prosim, gospoda, Kočijaž je mlad Dolenjec. Fant takorekoč. Če se ozrete nanj, kadar sedi, mu boste prisodili petindvajset let — brije se trikrat na teden: ob sobotah, ponedeljkih in sredah — če ga pogledate, kadar moli, bo vsak rekel, da jih ima trideset; tako zvesto je njegovo čelo in tako poštene so njegove oči; kadar pa Kočijaž vstane, oj prijatelji, takrat je bolj slaba — vsakemu uide vzdih: pri štiridesetih mora biti! (Kočijaž hodi malo upognjeno, pa to bo

morda le zaradi velikosti.) Mi se ne bomo prepirali za Kočijaževa leta in druge njegove posebnosti — vse to pustimo Veharjevi Manci tam v drugi klopi na ženski strani. Manca je zlat deklič živih oči, živih nedrij, živih las, živih rok in živih nog. Zato pa sedi sedaj tam tako nemirna in obrača glavo zdaj tja, zdaj sem. Ampak recite, kar hočete, Kočijaž bo pri tem dekletu dobro zapisan. Najbrže še v srcu. Toda ne prenačimo se in rajši pobrskajmo po skritem kotičku, ki je v srcu namenjen glavno za ljubezen. Če bomo našli tam kaj takega, da bi prišli, če to na vsa usta povemo, navzkriž z diskretnostjo intimnega raziskovalca, potem bomo tisto kar izpustili. Sicer pa se takih stvari skoro gotovo ne bo treba bati — samo pogledajte ga dekleta! Ali je mogoča za temi vijolicami kakšna neprimerna misel? Pravite, da ne in prav pravite. Ampak — saj veste, kolikrat se človek zmoti v življenju, čeprav ima zvesto oko!

*

Prva misel Mance Veharjeve, hčerke bogatega gruntarja iz Kozjih Bobkov, v nedeljo, dne 24. rožnika 19** zjutraj ob 5. uri v drugem stolu na ženski strani v cerkvi svetega Miklavža:

Kako je neki to, da je Kočijaž tak pobožnjakar? Samo Sveto pismo ga je in rožni venec. Saj vem, kaj dela v tisti svoji bajti na hribu. Še kadar kozo pase, ki mu daje z mlekom vso hrano za cel dan, ima v rokah svete bukve. Ženske nalašč nobene ne pogleda, samo da mu ne bi prišla v glavo nespodobna misel. (V črti Mančine misli moramo napraviti tu kratek odmor; saj smo zgoraj povedali, zakaj.) — — — Drugače pa bi bil to prijazen fant, samo če bi kaj govoril. A on ne in ne. Gleda v tla in zardeva kakor šolar.

Druga misel: Pa snažen je tudi. Pogledj, kako lepo, belo, svetlo perilo ima in še ovratnik

nosi, pa kravato. Lase, kako ima črne, kakor iz oglja in kodraste — — — (Kratak odmor.)

(Kočijaž moli z visokim glasom naprej „uro“, ženske in možki mu zdaj pa zdaj odgovarjajo s kratkimi sklepi iz molitev.)

Naš zlati deklič pa misli naprej: Tudi ustnice ima pravšne in zobe bele, samo glas je skoro malo previsok. Zakaj neki ne mara žensk? Kaj bo zmirom ostal sam? Saj sta že dve leti pretekli, odkar mu je umrl oče, mati pa še prej. Pa ne, on ti ne vzame žene, da bi mu gospodinjala, on ima rajši svojo kozo. Kakšno lepo gospodarstvo bi lahko začel gori na hribu! Pa tega človeka prav gotovo ni srečala pamet, venomer ti ropoče tisto svojo svetopisemsko pesem: Abraham je rodil Izaka, Izak je rodil Jakoba — — — (Malo daljši premor v mislih našega dekliča; saj veste zakaj.) Kako bi bilo mogoče spreobrniti tega človeka, da ne bi bil tako teslo?

Da, Manca pogleda nenavadno pozorno na kočijaža in še enkrat ponovi sama pri sebi zadnje vprašanje, ki ji je padlo na misel kakor iz neba. Kako napraviti iz tesla človeka?

„Pa tudi za las se ne ozre, še ne poškili ne,“ se jezi Manca nad Kočijažem, seveda tiho, v svojem srcu. Drug človek čuti navadno potrebo, da se usekne, da se pogladi po glavi ali kaj podobnega — Kočijaž je kakor kip iz marmorja, in če se ne bi premikale njegove ustnice in če ne bi plaval njegov visoki, močni glas po cerkvi, bi moral vsakdo reči, glej, mrtveca!

Manca, naša živa muca, premišljuje naprej. Glej, svilen, rdečo ruto si je potegnila nekoliko na oči, da je menda ne bi zapeljeval svet, posebno možki, na takem svetem mestu. Tako bi mislili vi. Ampak motite se, korenito se motite. Ali ne vidite sedaj podvojenih strel, ki se vsipljejo iz vedno nemirnih oči mimo roba rute na Kočijaža?

„Pa včasih ni bil tak, včasih je prišel s hriba tudi kaj v vas, vsaj v krčmo, če že drugam ne. Odkar pa je začel hoditi po nauku v župnišče, se je odpovedal še krčmi in še tistemu bore veselju, ki se ga lahko tam naužije med veselo družbo, med vrstniki in vrstnicami. Med vrstnicami? Ta pa ja!

Manca je nenadoma položila na čelo prst, kakor bi se spomnila nečesa prav važnega, toda v tistem trenutku se je domislila, kje se nahaja, zardela je in ker je menila, da je opazovana, je

rdela še bolj. Ti prešmentani deklič, kako si zal, pa če povešaš oči ali če z njimi poredno mežikaš!

Meni se zdi, da se zbirajo sedaj v tej mali živi glavi strele, ki se bodo vsule na našega dobrega, pridnega, pobožnega in neumnega samotarja Kočijaža.

Mančine misli hodijo tole pot: Le čakaj, ti tvalo nerodno, jaz pa hočem, da se boš brigal za ljudi okrog sebe; napravila bom to, da se boš brigal zanje, naj stane, kar hoče!“

Ojej, tu je pa precejšna skledica samozavesti, dekliške samozavesti in volje. Kočijaž, ne buli v tisto črvivo klop pred seboj, končaj svojo „uro“ in se malo ozri na levo stran! Resno te opominjamo, da ti preti nevarnost.

„— — — še za tiste duše, ki so se pri pogrebu nazaj obrnile in za pogrebne molile, oče naš — — —“

*

Fantje so se postavili pred cerkvijo in napravili dekletom špalir. Fantje, roke v žepu, s klobukom, na levo stran pomaknjenim, fantje z viržinko v ustih in z debelimi rožljajočimi tolarji na svilenih telovnikih, fantje s suknjo, samo čez eno ramo obešeno, da se vidi bela srajca, platnena, našopirjena. Zdaj pa dekleta skozi špalir! Rdeča, bogata, šumeča z drobcenimi koraki, sramežljiva, z molitveniki v roki. Molitveniki so zaviti v belo rutico, da se ne umažejo, da se ne obgulijo usnjate platnice, v katere je vdelan koščen križec, da se robovi ne zlomijo in da je — tako vse lepše. Fantje pomežikujejo golobcam in se z veseljem spominjajo na burne in sladke zgodbe v včerajšnji lepi in medeni noči.

Solnce žge, da vre kri po mladih žilah: hitro se dobijo pari. Nekateri v krčmo, drugi domov čez polje in skozi senčnat gozd tam na drugi strani Kozjih Bobkov. Skozi senčnat gozd, počasi, polagoma, zdaj ena noga zdaj druga — — kako lepo zelena in široka in duhteča je praprot o kresi! — —

Samo on hodi sam, samo on, dolgi, mladi Kočijaž. Njemu ni na mar solnce, njega ne briga polje bogato in težko in zlato, on ne misli živih misli, on sanja o svetem Izidorju, o svetem Galu, o svetem Antonu s prašičkom in o drugih svetnikih in spoznavalcih. On sanja o onem svetu in o prečudežni radosti pridnih poklicancev in izvoljencev. Zamaknjeni so, gledajo Boga, usta so jim nekoliko odprta in v očeh rajsko veselje.

„Ti presneti ptiči ti, da bi mogel že zdaj v vašo družbo!“

„Pa malo bolj počasi, Kočijaž, pojdeva skupaj!“

Dolgi Kočijaž se je zdrznil in se je počasi ozrl. Nič kaj mu ni bilo povšeči, da ga kdo moti v njegovi nebeški zamaknenosti. Ker pa je čul poleg tega še ženski glas, si ni obetal bogve kaj prida od prišleca. Nategnil je zaničljivo ustna in se prisiljeno nasmehnil.

Ja, pa našega dekliča zatega ni to prav nič motilo. Ali jih ima nabranih tamle za tistimi porednimi kodrci. Pa se noče nič izdati. Še modra bi bila kmalu. Pa spet ne. Oči ji zagorijo, zobje se zasvetijo, bela golobčka tam v nedriju sta se zbudila. Pa si potegne spet svilnati robec nad oči, okrene glavico malo na desno in povese oči. „Kaj bo, Kočijaž, kaj bo, Kočijaž, mi se pošteno bojimo za tvojo nedolžnost. Kako lepo si danes molil, jaz bi te poslušala cel dan, je začela navihanka in je potegnila robec še bolj na oči.

Kočijažu je bilo neprijetno, prvič, ker je bil v ženski družbi, drugič, ker je neprostoovoljno prišel v to družbo in tretjič, ker ga je hvalila oseba, od katere ni hotel slišati hvale — od ženske. Ampak Bog je dal v človeka poleg angela tudi hudiča, zato se ne smemo čuditi, da se je Kočijaž nehote popraskal za ušesom in da se je skrivoma ozrl na Manco.

Ona pa, kakor da ga ne vidi. Drobi poleg njega in si zdajpazdaj obriše potno čelo. Vsa je rdeča kot mak med ječmenom, in vroče ji je od sile; toda to je ne ovira, da ne bi predla naprej mreže, v katero se bo najbrže ujel naš ubogi, dolgi in pobožni Kočijaž. Seveda se bo ujel, neroda! Le pogledajte ga, kako bedasto stopica poleg zalega dekleta, praska se za ušesom, zdajpazdaj se mu izvije iz prs globok vzdih na Marijo, Jožefa, na svetega Izidorja i. t. d. Roke mu vise dolge in nerabne ob tankem životu in jezik mu je prirastel v ustih na nebo.

Manca je prišla toliko v Kočijaževo bližino, da je fantu zaduhtelo sveže perilo mladega, lepega, brstečega dekleta. Prav počasi se je Kočijaž ozrl na živo pesem poleg sebe. Oči so mu nehote obstale na zbudjenih, skritih golobčkih v nedriju. V istem trenutku, ko je objemal pogled te lepe nežne stvarice, so se pa tudi misli dolgega Kočijaža napotile od belega vratu Mance Veharjeve tja doli za nedrije.

Nenadoma se je zdrznil in se stresel po vsem životu: „Če te pohujša tvoje oko, izderi ga...“

Toda napadalka je bila pripravljena na vse in je začela hvaliti sedaj njegov klobuk, sedaj obleko, sedaj visoke, lepe škornje izidorske, sedaj ovratnik in kravato. Pobožnega človeka nobena stvar tako ne zmoti in ne zmeša kakor ravno hvala njega samega. To je Manca dobro vedela in je po tem tudi ravnala. In posledica? Dolgi naš Kočijaž je polagoma pozabil na Sveto pismo, postal je rdeč kakor puran, nos mu je trepetal, roke so mu trepetale, noge so mu trepetale, sploh vse mu je trepetalo. Začel je loviti Mančino roko. Izkraja mu jo je dekle seveda umikalo, ko pa jo je ujel, jo je pustilo v njegovi. Ko je imel Kočijaž drobnega škrjančka v rokah, mu je začelo biti srce močnejše in močnejše, kri je v valu hitela proti srcu. Gledal je to ročico in je prišel do prepričanja, da so to vse drugačne stvari kakor ščetinar svetega Antona; vse bolj zanimive.

Pa se je spet domislil: „Jejzes, jejzes, če bi me zdajle videl župnik! Kaj bi neki rekel? Morda da delam greh? Morda bi mi prepovedal moliti „uro“ naprej, meni grešniku? In potem ne bi bil jaz več prvi za njim, ki je božji namestnik na zemlji.“

Toda v svoji pesti je držal izkušnjava. Roki sta se dotikali in Kočijažu se je zdelo, da teče kri iz žil njene roke v žile njegove. Pa kako ti teče! Sama kri, sama kri! Nenadoma je prišla Mančina levica, ki je bila prej v Kočijaževi desnici, v levico pobožnega moža. Zato je bila desnica prosta. Kaj bi sedaj z njo, ubogi Kočijaž? Solnce je peklo in žgalo, Kočijaž se je postrani in skrivoma ozrl naokoli, nato pa je prijel Manco z desnico čez pas, sklonil se je globoko doli in jo je poljubil hočeš, nočeš, moraš. Tedaj pa se mu je Manca iztrgala in je zbežala po cesti naprej. „Ja, sedaj je že to dovolj,“ si je mislila in se je upehana ustavila. Kočijaž je bil naenkrat pri nji.

„Ti, slišiš, ti si pa močno poreden,“ je nabrala mala hinavka obraz v stroge gube.

Kočijaž že zdavnaj ni mislil več na svete reči, njemu so bile na mar samo maline, ki so se mu ponujale tako vabljive. Pa je že bil spet v dekletu.

Nato pa so se mu odprla usta. Ti moj Bog, kdo bi si mislil, da zna ta dolga neroda tako postavljati besede. In kakšne besede! Kakor bi

bile namazane s surovim maslom in medom. Kje pa se jih je naučil naš dolgi Kočijaž?

Naj bo že kakor hoče, eno je gotovo in stoji trdno pribito: To so bili prvi izlivi prve ljubezni Melhijorja Kočijaža. Pa še eno je gotovo: da se je naš zlati dekleč toliko zmenil zanje, kot za staro kočmajko svoje babice. In vendar se je kanacija mala znala držati tako, da je polagoma spravila iz Kočijaževe glave še tisto malo pameti, kolikor jo je še ostalo v nji.

„Pa v vas pridi, po nageljne!“

*

„Če prav natanko pomislim, delam greh, za katerega bi mi morda župnik ne dal odveze na noben način. Sploh je že to velika nerodnost, ker morem iti k njemu k spovedi. Če ne bi šel, bi mu morda prišle na misel neumnosti vsake sorte in obdolžil bi me natiem bogvekakih dejanj. „Zakaj je pa prej lahko hodil k meni k spovedi, bi si mislil in v istem hipu bi padla name črna senca nezaupanja. Pa „uro“ bi mi vzel. „Ti, Kočijaž, si se močno izpremenil. Ne vem sicer, kaj je vzrok tej izpremembi, ampak zdi se mi, da napraviš najbolje, če opustiš uro,“ bo morda dejal z debelim globokim glasom. Nato se bo zasukal, prekrižal roke na hrbtu in bo odšel. „Ura“ bo izgubljena in izgubljeno bo spoštovanje farmanov do mene in izgubljena bo čast. Še smrkavci se mi bodo smejali; stali bodo za cerkvenim zidom in kazali s prstom: „Gospod so ga odstavili, lejte!“ In stare babe bodo slišale to in bodo pristavile med seboj: „Oni so že vedeli zakaj so ga pahnili proč.“

Tako modruje Kočijaž na stolu pri mizi sredi izbe svoje kočje na hribu.

In vendar jo imam tako rad! Vse bi dal zarj, magari še to uro! Morda pa le ne delam greha, če jo ljubim. Saj, saj, sa-a-aj! — je Kristus rekel: „Ljubi svojega bližnjega kakor samega sebe! Ali ni morda rekel?“

In Kočijaž stopi k stari polici, z zarjavelimi žicami k steni pritrjeni, in vzame z nje velike bukve, v usnje vezane: Sveto pismo. Nihče drug ni smel brati Svetega pisma v fari kot samo župnik in on, znamenje, da sta ga samo ona razumela. In Kočijaž se odkrije, pokriža se, obližne kazalec desne roke in začne listati po bukvah. Nenadoma obstane, položi kazalec leve roke na čelo, kazalec desne pa na vrsto črk v bukvah in

reče počasi in z nenavadno resnim, skoro strogim glasom:

„Zapisano.“

Nič drugega ne reče, zakaj to drži bolj kot ne vem kaj.

„Zapisano.“ Levi kazalec na čelu, desni na bukvah. „Zapisano.“

„In, ali se ne bere v teh bukvah, ki so jih spisali sveti možje po navdihnenju sv. Duha, — ali se ne bere v teh bukvah, da je Bog ustvaril poleg moža tudi ženo, ki naj bo prvemu pomočnica. Ali se ne bere to v teh bukvah?“

Kazalec leve roke se stisne v pest in pade po beli javorjevi mizi, kazalec desne roke napravi ekskurzijo na Kočijaževe ustnice in nato na Sveto pismo. Listi ne šumijo, ker je papir star in cunjast.

Kočijaž se ustavi. Kazalec leve roke se dvigne polagoma na čelo, kazalec desne roke kaže na vrsto debelih črk v bukvah. In zasliši se močno temen in nenavadno strog glas:

„Zapisano.“

Nič drugega ne reče glas, zakaj to drži bolj kot ne vem kaj.

„Zapisano.“ Levi kazalec na čelu, desni na bukvah. „Zapisano.“

Še nekaj časa traja, nato se Kočijaž pokriža, zapre Sveto pismo, ga dene nazaj na polico in se zopet pokriža. Nato dene obe roki v hlačni žep, stopi razkoračen na sredo izbe in se zasmije kljubovalno.

„Pa naj mi sedaj kdo reče, da je ne smem ljubiti. Zdaj naj mi kdo to reče! Pa čeprav župnik. O, čez Boga pa on še ni in ne bo nikoli.“

*

Kočijaž ni dobro delal. V nedeljo je imel „uro“, zamislil se je sredi molitve, pogledal na žensko stran, kjer je sedela Manca, zardel in obenem prenehal moliti. Sto oči, posebno ženskih, se je uprlo vanj, da izsledi vzrok tega nenavdne dogodka. No, Kočijaž se je vzdramil in je zopet začel z litanijami. In zopet se mu je ponesrečilo in vnovič so se ozrle ženske nanj. In so pogodile, kar je bilo treba pogoditi.

Popoldne po nauku je poklical župnik Kočijaža k sebi.

„Zdi se mi, da si začel hoditi po napačnih potih, ki ne vodijo v nebo in v odrešenje. To so napačna pota, Kočijaž,“ je še rekel župnik in se je obrnil.

„To se pravi, podomače povedano, da me bo spodil od ure, če mu prinesejo ženske na uho še kaj podobnih sladkih novic, vsled katerih se je njegova milost tako razsrdila,“ je mislil in tudi godrnjal dolgi Kočijaž. „Pa da bi imel ravno ta debeli dedec vse prav. Napačna pota! Pogledal sem v svete bukve, pa tam se nikjer ne bere, da so moja pota napačna. Ravno narobe. In po Svetem pismu se bom tudi ravnal. Oženil se bom s svojim sladkim angelom, pa mir besedi.“

In misli so se izlile na angela. Kako mi je rekla: „Pa v vas pridi, po nageljne! To se pravi: Ti pridi ponoči k meni v vas in dobil boš nageljne z mojih prsi. In jaz budalo sem čakal cel teden in se nisem odločil. Kakšen je ta strah, ki je v meni? Saj vendar pravi Pismo tako in tako. Čemu se ne otresem teh malenkostnih očitaj. Pojdem, pa je. Še danes, čeprav je nekako oblačno nebo. Pojdem.“

Še osem ni bila ura zvečer, Kočijaž se je že začel pripravljati za svoje vasovanje. Škornje si je lepo očistil, česar ne dela noben kmečki fant, kadar gre na vasovanje, umil si je glavo, počesal si lase, gledal se pol ure v zrcalo, nato pa je sedel na klop pri zeleni peči v izbi in se je globoko zamislil.

Precej pozno v noč, je stopil iz svoje hiše na hribu, zaprl je tiho vrata za seboj in jih varno zaklenil. Ko je stal na trati pred hišo, se je zadovoljno nasmehnil: noč mu je ugajala. Dan in večer sta bila soparna, tako da se je obetala nevihta. Te se Kočijaž ni bogve kako veselil, ker je bil itak boječ človek, kakor so navadno vsi pobožnjakarji, njemu je ugajala le ta temna brezvezdna noč. Ta ga bo zavila v svoj črni plašč in ga skrila očem vasujočih fantov. Teh vasujočih fantov se je Kočijaž močno bal. Nenadoma stopi iz noči črna postava in te vpraša: čegav? Še predno moreš odgovoriti in podati natančen popis svoje osebe, že ti prileti poleno v glavo. Potem pa bodi, kdor hočeš. Vasujoči fantje nočejo nikogar, ki bi delal na svojo roko brez njih vednosti. Nočejo in to zadostuje. Kočijaž ni prišel nikdar v njih družbo in zato se je teh fantov bal.

Počasi, previdno, polagoma se je bližal s svojimi dolgimi nogami preblaženemu domovanju

svojega dekleta, ki ga je samo povabilo, da izpije iz keliha sreče vse vino vroče ljubezni.

Oblaki so se nenavadno zgostili in Kočijaž ni videl niti korak naprej. Tipal je z rokami in hodil previdno. Parkrat se je spotaknil ob rušo na trati in celo padel. Toda vstal je in šel naprej.

Nenadoma, sam bog vedi odkod, se je izvil silen piš, da so sadna drevesa na Veharjevi trati za hišo kar zastokala. Nebo, ki je bilo prej še nekoliko svetlo, se je čezinčez prepreglo z najtemnejšimi oblaki. V dalji se je začulo kakor grom.

Kočijažu je bilo to jako prav. Ta silen šum bo preupil ropot, ki ga bo povzročil on s svojo lestvo, ki bo najbrže tam za podom. Tako je mislil, šel je za pod, res našel tam lestvo in jo je nesel na drugo stran hiše, kjer jo je prislonil ob zid. Pretekli teden mu je dal prilike, da je zvedel, kje leži njegova zlatkana punčka.

Kočijaž stopi na prvi klin lestve, na drugi, na tretji, na četrti. Tedaj pa preseka nenadoma ognjen blisk celo nebo in zemlja se zasveti kakor v solncu. Obenem je udar strele v rob bližnjega gozda tako močan in hud, da zdrkne Kočijaž v silnem strahu z lestvo vred po tleh.

„Prst božji, greh delaš!“ je zaupilo v njegovi notranjosti.

Še klobuka ni pobral, tako ga je gonil strah čez trato. Padal je, vstajal, molil ves prestrašen, jokaj.

Tedaj se je v ozadju Veharjeve hiše odprlo okno in za rožmarinom in nageljni se je prikazalo dvoje obrazov: dekliški in moški.

Vnovič se je odprlo nebo v vsi svoji divji krasoti, odprla se je žareča kovačnica, kjer se kujejo zvezde.

In onadva sta ga videla čisto razločno. Ravno je vstal, levo roko je imel skrivljeno nad glavo in v pesti mu je bingljal rožni venec. Dolga kolena so ga pri teku skoro butala ob suho brado, lasje so mu razmršeni vihrali v zraku in iz ust se mu je izvil tupatam vzklik groze. Padal je, vstajal, molil in zopet padal. In bežal, bežal. —

„Nocojšna noč bo hladna, ljubica, zapriva rajši okno!“

Par minut nato se je vlilo kakor za celo leto.

njih zeli, grmi in drevesa in tisti, ki so srečniki med njimi, vztrajajo na priborjenem mestu. Kažejo se nam, kakor da oznanjajo vsekdar gotovo zmago pogumno prodirajočega rastlinskega življenja.

Zanimivo je motriti, kako prikladno ali, če hočemo reči, smotreno se drevje v gozdnem pasu razvršča. Vsako je na takem prostoru, ki mu ugaja, ker mu nudi primerno podnebje in primerna tla. Umen gozdar bi ne mogel bolje urediti. Kjer so bukvi podnebje in tla neugodna, ondi stoji smreka; kjer ta ne uspeva, tam še macesen zeleni s svežo silo. Ni nam treba misliti, da je kakšen nadnaraven činitelj to tako uredil. Pred seboj imamo marveč navaden uspeh boja za bitek. To si lahko pojasnimo. Predočujmo si, da na kakšnem bolj pustem odsojnem prostoru kali iz zemlje več bukovega in več smrekovega semena. Bukev je občutljivejša in zahtevnejša, smreka pa bolj žilava in zadovoljna že z bolj pusto in hladno podlago. Umljivo nam je, da bodo v tekmovalnem boju za prostor, vlago, toploto in svetlobo mlada smrekova drevesca laže vstrajala, bukova pa polagoma obnemagala in poginjala. Na ta način se sčasoma ustanovi prikladna razdelitev rastja tudi na velikem prostoru. Rastline so potem na svojih stanoviščih v istini tesno prilagojene vnanjim živlenskimi pogojem. Te in one se nahajajo dejanski le ondod, koder jim tla in podnebje nudita to, kar potrebuje njih rastlinski ustroj.

V naših Alpah so se razvrstili gozdovi takole: Julske Alpe so na goriški strani pokrite v pobočjih z bukovino, v višjem pasu s smreko in macesnom, v Bohinju prevladuje ob dolinskem dnu spricho omenjenih posebnih odnošajev v podnebju mestoma smrečje ali samo ali mešano kolikor toliko z bukovino, pobočja pokriva bukovina s primešanimi smrekami, višje oddelke krije smrečje mešano z macesnom. Jelovica in Pokljuka sta porasla s širnim smrekovim gozdom, tu in tam so vmes manjši sestoji bukovine. V višjih oddelkih Pokljuke (proti gorenji gozdni meji) prevladuje macesen. Gozde ob savskem pobočju Jelovice (od Ovisišča do nad Lancovim) tvori bukovina, pa nekaj smreke je vmes; v dolini Radovine do vhoda v dolino Krmo so po večini bukovi gozdi, v Kotu in v Vratah stojijo v nižavi bukovi gozdi z obilo primešanim smrečjem, višje gori iglati gozdi. Mežaklja goji po večini smrekove gozde, nekatere

dele in tudi južna pobočja krije bukovina, na redko pomešana s smrečjem. Boljši, to se pravi, gostejši smrekovi gozdi so na vzhodnem pobočju Mežaklje od Dobrave počenši do Mojstrane. Od Mojstrane nadalje prevladuje smrekovina mešana v nižjih oddelkih z bukovino, v višjih z macesnom. Le v Mali Pišnici je izključno igličat gozd, v nižjih oddelkih prevladuje beli borovec (*Pinus silvestris*) v višjih smreka mešana z macesnom. V sklepu severnih dolin (Kot, Vrata, Pišnica idr.) stoji skoro povsod bukov gozd; iznenadja nas, ondi bi ga ne pričakovali.

V Karavankah se prostirajo po severnih in po južnih pobočjih vobče iglati, skoro izključno smrekovi gozdi, v višjih oddelkih se umika smreka macesnu. V okolici Begunj v Gorenji Završnici je precej jelke, nižja pobočja Stola imajo precej bukovine, proti vrhoma Kepe in Grajščice nad Srednjim vrhom stoji macesen, od potoka Belce pri Dovjem do Gozda prevladuje v nižjih oddelkih pobočja beli borovec.

V Kamniških Alpah je v osrednji skupini po prisojnih južnih pobočjih in zlasti ob Kamniški Bistrici obilo bukovja, le ob gorenji meji gozda se umika bukev smreki. Po vzhodnih bregovih osrednje skupine se prostirajo smrekovi, po severnih in okoli Jezerskega mešani gozdi (bukov, smreka, macesen), tu in tam s prevladujočo smreko, zlasti proti gorenji gozdni meji, vmes stojijo ponekod macesnovi gozdovi (pri Gorenjem Jezeru, na Pavličevi Steni, v Matkovem Kotu, med Dleskovicem in Markovcem) in pri Pavliču sestavljajo oblastne stare jelke posebno krasen oddelek v prostranem gozdovju. V sklepu severnih dolin (Robanov Kot, Logarska dolina, Matkov Kot) nas iznenadja bukov gozd. Tako tudi na dnu Logarske doline smrekov gozd.

Kranjski Storžič na zapadnem boku osrednje skupine je porasel po južnem pobočju z mešanim gozdom, ob znožju se je ondi priselil tudi borovec vmes, bukev prevladuje in sega celo do gorenje gozdne meje; na severni strani prevladuje smreka, v višavi pa se umika macesnu. Na vzhodnem boku krijejo Menino mešani gozdovi, Kranjsko Rebno ima samo smreko do vrha, Rogatec na vzhodnem pobočju istotako, zahodno pobočje ima mešano drevje. Raduho krije na vzhodni strani sama smreka, na zahodni proti Koroški istotako, v višjih oddelkih se pridružuje macesen, proti Savinji viseče

pobočje pa ima samo bukev. Olševo odeva smrečje, v višjih oddelkih se je priselil macesen. Travniki in kamen imata smrekove gozdove in bukove. Dobrovlje je naseljeno v nižjem pasu s smreko, v srednjem z bukovjem in v višjem s smreko in primešanim bukovjem. Golte (Tir in Medvedjak) krije smreka, le na južni strani je nekaj bukovja.

Odlično gozdno gorovje je Pohorje; obnožje mu pokrivajo mešani gozdi, sestavljajo jih enakomerno listovci in iglovci, v srednjem pasu prevladuje smreka, v višjem raste samo smrečje, ponekod macesen.

Od Kanina na Goriškem tja do Pohorja neizmerno gozdovje! Ogromno životvorno snovanje, neizčrpen blagoslov človeku!

V gozdnem pasu se je nastanil človek po dolinah v vaseh, malih zaselkih in samotnih kmetijah. Po oddaljenih stranskih brežinah, zlasti po prisojnih stojijo navadno le mali zaselki in raztreseni samotni kmetijski domovi, pa tudi to le kvečjemu do višine 1200 m. Med vasmi imenujemo: Strmec pod Predelom 983 m, Koprivnik 969 m, Planino nad Jesenicami 933 m, Jezersko 898 m. Najvišje kmetije, kjer še sejejo žito so: Rekar v dolini Lomščice nad Tržičem 1020 m, Matko pri Solčavi 1200 m, Planinšek nad Lučami 1087 m, Štajerski Rak 1050 m — torej še v spodnjem oddelku gozdnega pasa. Prostor za te naselbine je človek ugrabil gozdu, pa tudi okoli gorske vasi in okoli osamljenega kmetškega doma in drugod po ugodnih krajih, je iztrebil gozd do golega, ali s sekiro, ali z ognjem in izpremenil dobljeni prostor — poseko ali laz — v skromno polje in prostran travnik. Gorske travnike zovej tudi senožeti ali senokoši (senokoše) in košenice.

Ponekod puščajo poseko zanemarjeno samo sebi, ali jo rabijo le ob priliki za pašo. Taka poseka v gozdu je kakor nenadoma izpraznjeno lepo in prostorno stanovanje v mestu — brž se priselijo novi stanovalci. Saj prihaja na poseko z vetrom in z živalmi semenje različnega rastja: zeli, grmov in dreves iz sosednjega gozda. Mnoge rastline imajo namreč ali zelo lahko seme, da ga veter igraje raznaša, ali je celo v ta namen opremljeno s krili in jadri; druge rastline imajo semena odeta v sočne jagode, da jih živali raztrošajo. Najlaže se naseljujejo na poseki skromne travniške in druge nelesnate rastline. V zaščiti teh prise-

ljenk vzklijejo kesneje lesnate rastline: grmi in drevesa. Sredi poletja nudi taka zaraščajoča se poseka prav pestro sliko. Ondi cveto razne robide, med njimi malinjak (*Rubus idaeus*), ki rodi znane okusne plodove, nadalje se javi krasni vrbovec (*Chamaenerium angustifolium*) in priraste meter visoko. Steblo mu je poraslo z ozkimi dolgimi listi, ki so podobni vrbovim listom. Na koncu stebila nastavlja živo bagreno rdeče cvete, ki se združujejo v ponosen grozd, da so vidni na tem večjo daljavo. Kadar vrbovec plod dozori, se razpre, in prostijo se iz njega obila drobna semena, ki imajo lasast čopič, da jih že lahek vetrič odnese. V poseki opazimo tudi blede naprstec (*Digitalis ambigua*) Ta ima velike, zvonaste bledorumene cvete, ki se istotako družijo v grozd, obračajo se pa vsi navzdol in na eno stran — tisto, od koder pričakujejo, da jih posetijo čmrlji. V tej družbi cvete in poleti tudi že zori rdeči jagodnjak (*Fragaria vesca*); turist se rad ustavi v poseki in poseže po njegovih okusnih, duhtečih jagodah.

Nekatere poseke služijo za pašo. Na takih vidimo tu in tam mlade smreke, ki jim je živina odgrizla vrh. Zanimivo je opazovati, kako se pohabljen drevesce vendarle reši in si celo še pribavi pravilno rast. To se godi takole: Ker je vrh odgrizen, uspevajo stranske veje tem bolje, in se razraščajo na široko. Pohabljen drevesce ima potem obliko nizkega, pri tleh obilno širokega stožca. Prav ta obsežnost brani, da živina ne more več dosežati glavnega debla in ga objedati. Pod odgrizenim vrhom poganja deblo stranske vejice. Tista od njih, ki je najmočnejša, preraste druge, se postavlja bolj in bolj pokonci in stoji naposled v smeri glavnega debla. Tako stopi na mesto, kjer je bil preje odgrizen vrh, in ga res nadomesti. Pohabljen smreka si je tako pritrudila po ovinkih nov vrh in prvotno drevesno rast. Slično kakor smreke se vedejo obgrizene bukve.

Sebi prepuščena poseka kmalu premeni svoje prvo naseljenstvo. V borbi za življenske pogoje zmaga drevesni naraščaj in zaduši pod seboj grmičje in zelnate rastline, ki so bile prve priseljenke in so nudile drevesnemu zarodu potrebno zaščito v njegovi prvi mladosti. Tako se zopet vzpostavi prejšnji gozd. Po nižjih mestih in na vlažnejših tleh pa dobi premoč gozdarju neljuba siva jelša (*Alnus incana*), zaduši drevesni naraščaj in trajno zagospodari.

Prijateljska zgodba iz Levstikovega življenja.

Objavlja Avgust Žigon.

(Konec.)

Pisal je to Levstik 19. februarja 1870. In kakor poteza, ki je s sklepom lista v preračunjeni zvezi, — poteza, ki naj bi Stritarja stisnila v smislu Levstikovega predloga v trdo zágato brez drugega izhoda, se zdí notica, ki jo je prinesla prav istega dne v javnost graška „Tagespost“ (Morgenblatt, Nr. 47. Graz, Samstag 19. Februar 1870. Grazer und Provinzial-Nachrichten 19. Februar.):

* Aus Laibach schreibt man uns: Der slovenische Schriftsteller Levstik übersiedelt aus Laibach im März nach Wien, um dort ein „literarisch-belletristisches“ Blatt („Zvon“) zu redigieren. Es ist dieß deshalb erwähnenswerth, weil Levstik ein Feind der Clerikalen ist und von diesen, was ihm sehr zu Ehre gereicht, leidenschaftlich gehaßt wird.¹⁾

Levstika je ta čudni slučaj zelo neprijetno presenetil ter kar prestrašil! Kaj si bo mislil Stritar!

V Ljubljani 20/2 870.

Dragi prijatelj!

Ravno sem prišel iz kavarne. Za boga svetega! kaj sem čital v gradskih novinah „Tagespost“! Da pridem jaz tvoj list uredovat. — Strah in nejevolja me je zgrabila. Strah, ker bi utegnil ti misliti, da sem to sam jaz ali pisal ali navdihnil, kar vendar nikakor ni res; nevolja o tukajšnjih tako imenovanih žurnalistih, kterim se po vrsticah plačujo dopisi, in zato povsod lové novice, da jih pošiljajo v svoje novine, ne gledéč, ali je vse ali polovica res, ali vse laž, kar

¹⁾ Hkrati s to notico ima isti dan „Tagespost“ iz Ljubljane še drugo — o rezultatu novega ljudskega štetja, ki se je prav tiste mesece l. 1870 izvršilo: *Die Stadt Laibach hat nach dem bisherigen Ergebnisse der heurigen Volkszählung 23.032 Einwohner, daher sich im Entgegenhalte zu der im Jahre 1857 conscribirten Zahl von 20.747 Seelen ein Zuwachs von 2285 ergibt. — Primaknil sem ta podatek tu sém, da imamo iz tistih dni merilo o ljubljanskih še vaških razmerah, ki so ubijale Levstika. O Celovcu je vštrčno brati (15. februarja, ravnotam): die Volkszählung in Klagenfurt: 15.265 Seelen, also seit 1857 ein Zuwachs von fast 2660.

črkajo. Samo toliko je res, kar sem ti uže pisal, da molčal nisem o svojem naménjenem odhodu iz Ljubljane. Kriv sem torej samo v tem, ako sem česa kriv. Žal bi mi bilo, ako bi me ti zato v „Zvonu“ razmahal. „Zvon“ ne bode || nikoli imel sposobnejšega urednika od tebe, če izhaja 100 lét. —

Ravno zdaj je bil Grmovnik pri meni, ter mi razložil vso stvar. Neki tukajšnji žurnalist Arko je o tej stvari slišal, in poleg drugega tudi to, da me ti vabiš, pri „Zvonu“ pomagati, in potem je stlačil dopis, v kterem je bajé govoril tudi o „Blisku“, a „Tagespost“ da je vso stvar pokvarila. Bog védi, kje je resnica? Sam jaz hočem še denes pisati v „slovenski Narod“, da vso stvar pojasnim. Torej te prosim, ne hudúj se.

Moje včerajšnje pismo ni zloženo v duhu, kakor bi trévalo, to sam najbolj čutim. Oprosti mi, saj se moreš ti sam misliti v mojo zdanjo situacijo¹⁾, in moja nagla kri ti je znana. Pozabil sem ti pristaviti, da sem med lanskim in predlanskim letom kacic 40 gld. zaslužil pri dežel-nem poglavarji Konradu, pri ^[vs] kterem sem vendar izgubil desetkrat več časa, nego je to plačilo vredno. Učil sem ga slo-||venski, in časi prišel po 4 krat zaporedoma zastonj, ker ni utegnil, zakar mi nej vinarja plačal. Imel sem od njega po 10 gld. za vsacih 11 ur, in komaj v enem meseci sva teh 11 ur stolkla.²⁾ Ne da bi se hvalil, nego da ti vse odkrito razodénem, kakor sam zahtevaš, treba še

¹⁾ Bo pač u po pomoti izpuščen; torej: situvacijo.

²⁾ Ohranjeno je eno, naslednje Conradovo pismo Levstiku, tičóče se tega poučevanja, ter s povabilom za sklep, naj bi Levstik prišel v obisk:

Lbh 27/11 869

| Blagorodni gospod Lavstig! | Prav žal mi je bilo, ko sem zarad drugotnih premnogih opravil nehati moral z vajami v slovenském jeziku. Mislil sem pa od dne do dne, se jih zopet poprijeti in to je edini vzrok, da nisem došle spolnil svoje dolznosti, glede zadnega meseca, v kterem s(t)e me učili, čakaje na prilóžnost, da se z Vami snidem.

Na današnje pismo pa Vam hitro v privitku pošiljam dolšni iznesek in prosim Vas ob enem, da me za kteri dan obiščete | Se spoštovanjem | Conrad [l./r.]

to povedati, da mi je uže 1½ leto¹⁾ odprto mesto s plačo 1300 gld. na leto, ako prevzamem uredovanje uradnega slovenskega časopisa; to je Konrad meni sam namigával in dr. Zarniku zadnjič na vsa usta povedal.²⁾ Tudi uže Bach me je direktno lovil in Dežman izkušal dobiti za svojo stranko — vendar poleg vse svoje velike zadrege³⁾ nisem omahnil. Zdaj menda vsaj po vélicem véš vso mojo situacijo. Srčno te pozdravlja in skoraj odgovora čaka

Tvoj zvesti prijatelj
Levstik

Prosim te, ne sodi me še ti krivo, kakor me večina Slovencev! Najhuje bi mi bilo, ako bi me ti krivo sodil.

In že „v torek 22. februarja“ ima „Slovenski Narod“ v 22. številki tistega leta k prvotni, po „Tagespost“-i posneti notici med „Raznimi stvarmi“ jako očiten dostavek „iz trdnega vira“: popravek brez dvojbe da iz Levstikovega, Stritarju v pismu že napovedanega, še pravočasno došlega, ker brez odloga odposlanega dopisa, — da je vsled te genéze svoje člančič vreden branja v celoti:

* (G. Franc Levstik), znani slovenski pisatelj se preseli — ako je verjeti Tagespoštnemu ljubljanskemu dopisniku — že marca meseca na Dunaj, kjer bo prevzel vredništvo „Zvona“. Nam sicer o tem ni ničesar znano, vendar ta vest ni absolutno nemogoča, ker poznamo ljubljanske razmere. || Že zadnji trenotek smo iz trdnega vira zvedeli, da je laž, kar so te dni pisale gradske novine „Tagespost“, da Levstik prevzame vredništvo na Dunaji že zdaj na svitlo hodečega „Zvona“. — Res je samo to, da Levstik misli iti na Dunaj, in tam izdajati humoristične novine „Blisk“, a ne „Zvona“, kateri že izhaja tako vredovan, da ga bolje vredovati noben Slovenec nima sposobnosti.

¹⁾ Torej nekako od srede l. 1868. (Opomnil priobčevalelj).

²⁾ „Triglav“ (1870, Nr. 31: 19./IV.) pobija sicer ta znešek: „da damals noch keine fixe Summe ausgesetzt war, daher auch Herrn Levstik die Höhe des Gehaltes nicht genannt werden konnte.“ In pa da ni bil edini Levstik, ampak še marsikdo v Ljubljani — „tak odporen junak“. A vedeti treba, da piše „Triglav“ tiste dni zoper Levstika s tendenco, da mu omadežuje in onečasti njegovo pošteno ime ter na tak način slué in vzame njegov neprijetni politični vpliv zoper tisto „samodržno stranko“, ki je zoper njo spisal in izdal Stritar 1872 na Dunaju svoje znamenite „Dunajske sonete“ I./II./III.

³⁾ Rokopis ima (pač kot pisno hibo): zadrega

Stritar sam pa je stvar presodil kakor je res bila ter ves slučaj mirno vsprejel kot zelo neznahtno malenkost brez vse bistvene važnosti. In zavrnil je v tem smislu s kratko besedo Levstika, češ, bistveno je le eno, da pride na Dunaj, — ter odsvetoval mu napovedani popravek v „Narodu“:

Dragi prijatelj!

Čuden človek! Če nimaš druge skerbi, le miren bodi. Kaj pa bi bilo, ko bi res prišel uredovat „Zvon“? Pridi pa ureduj ga, kakor Ti je drago, če češ tako, da bo Listnica na prvi strani „ZVON“ pa na zadnji. To bi ne bila ravno taka nesreča. Pusti té ljudi, naj imajo svoje veselje! V narod pisariti, to se mi tudi zdi popolnoma nepotrebno; saj imaš vendar kaj drugega opravka, ne?

Še nekaj! g. Levec meni, da bi lahko dobil karto za polovico, poprašaj torej; če ne gre tam, pa piši, morda se tu kaj opravi.

Sploh piši, če več, bolje bó.

Zdrav! Tvoj

Na Dunaji 22/2 70. Stritar.

Prepozno! Levstik je bil v svojem ognju, da odvrne od sebe dozdevni sum, bolj „nagle krvi“ od Stritarja. Imel je tistega dné, ko je Stritar šele pisal svoj odsvetujoči odgovor na Dunaju, „Narod“ že Levstikov srditi protest trdno v svojih predalih: dné 22. februarja 1870.

3.

In s tem pade za nas spet zastor pred dogodke. Gorenji list Stritarjev je poslednji, ki ga imamo o tej zadevi. In tudi Levstikovega ne poznamo nobenega več, — do danes. Za zaveso je posebej eno: kakó sta slednjič uredila materialno stran situacije med sabo.

Vse pa kaže, da si je Levstik še drugod iskal pomoči — v tisti goreči želji svoji, ki jo zasledujemo v njegovem življenju vse od l. 1866 že navzgor: da bi prišel do satiričnega lista, ki naj bi v njem (kakor njegov „sveti Elija“ iz l. 1855) bliskal in grmel Ljubljani: „bedakom treskal v temotne buče, pripalil ošabni jim jezik i nos!“¹⁾

Takó nam n. pr. pripoveduje nekaj o priateljski pomoči naslednji, že omenjeni list, ki naj ga podam zdaj tu vsega:

¹⁾ Prim. pismo Jurčičevo Levstiku iz prve polovice maja l. 1866: „Če se Klasja odreseva, izleze koj Pavliha na dan in za literarno društvo se bomo kaj bolj pečali.“

V Zagrebu 22/2 1870

Dragi prijatelj!

V nedeljo (20.) sem bil na kmetih in prišedši zvečer pozno domu, našel sem Tvoje pismo, ki me je [v]prav užalilo. Vest, da se seliš na Dunaj prišla mi je iznenada, a nekteri stavki v Tvojem listu so me pretresli. Vidim in razumejem, da ti zdaj v Ljubljani upanje res ne cvete i da se Tvojemu odhodu prvaki veselé, morem si misliti. — Ali kaj govoriš o tem, da se ne bi več videla? Mene še nij volja pustiti svet, a mislim da nij niti Tebe. Kakor sem Te znal najti doslej bodem Te našel odslej. Meni je skoro ena pot ali v Ljubljano ali na Dunaj. Ljubljana me je dotle malo zanimala, [od] posle me bode še manj. V mnogem obziru pa nij napečno, še celó dobro, da se umakneš iz Ljubljane.

Kar mi pišeš o F—i, je prav naravno. Tako je bilo, tako bode za naprej, dekleta se morajo močiti. Mislil bi pa, da bolje storiš, ako ne greš več pod Šmarjino goro.

Kar sem Ti včeraj poslal, storil sem drage volje, samo žal mi je, da ne morem kakor bi hotel.

Predno greš iz Ljubljane, poroči mi točno, kedaj greš; mogoče je — če tudi nij verjetno — da se vidiva na Zidanem mostu. Pozdravlja Te

Tvoj prijatelj
Erjavec.

In takó — dasi od druge strani — tudi pismo, ki ga je Levstiku pisal tiste dni Matija Žvanut, njegov prijatelj in politični somišljenik izza tržaških let.¹⁾

ANTONIO LAUTMANN
TRIESTE 24/2/70

Ljubi France!

Jako dobro i pametno se mi zdí Tvoja i „Bliskova“ preselitev v Beč, i Slava Miranu za modro misel. Tudi ostalim Tvojim prijateljem je Tvoja naméra po godi, i vsak jej dober uspeh prerokuje. Kar se moje slabe podpore tiče naj Ti bode zagotovljena takó v Beču kakor v Ljubljani. Da bi uže zdaj v ta namén kaj storil, poslal sem Tvoj list koledovat mej imenovane i neimenovane prijatelje i sicer po Ruparji, ki (e)

¹⁾ Prim.: Lj. Zvon 1881, str. 578 (I./IX.) notico: Matija Žvanut †; in nekrolog „Rodoljubu“ († v 46. letu svojega delavnega življenja, 5./VIII. v Trstu); Slov. Narod 1881, 12./VIII., šte. 182; slednjič: Lj. Zv. 1916, šte. 8. (Levstikovo pismo M. Žvanutu, z Dunaja dné 9. dec. 1870).

mi je dozdej posebno od Danekerja zagotovilo prinesel, da Ti bode po svoje pomagal. Tvojemu koledovajočemu listu sem opazko dostavil, naj ga vsak podčrta, kdor se na „Blisk“ naročiti misli. Nadejam se dobrega uspeha, i voščim mu enacega po vsej Sloveniji. — Priporoči me g. Stritarji, ko prideš v Beč, i zagotovi ga da ga dobro poznam, če tudi ne po licu. Bog!

Matija.

Naznanil je torej svoj odhod in svoj literarni namen Levstik svojim prijateljem v daljavo z dopisi. In odobraval so po vrsti, da zapusti Ljubljano, — zagotavlja mu pomoč!

Od svoje okolice pa se je poslavljajal osebno. In tu je omeniti posebno dvojega: Šel se je pred odhodom dostojno poslovit od svojega bivšega učenca, deželnega poglavarja pl. Conrada, prav v smislu povabila njegovega z dné 27./XI. 1869, ter prejél o tej priliki nekaj denarja, zakar je delal Levstik še istega leta javno v „Triglavu“ krvavo pokoro prav do pogreba „Pavlihe“. ¹⁾ In šel je navzlic Erjavčevi besedi po prijazno slovo tudi pod Šmarno goro, kar Levstik sam z lastno besedo odkrito priča: „Iti je bilo treba na Dunaj .. in tega nesem mogel storiti, da bi je ne videl še enkrat. Šel sem tja ter se jej izpovedal svoje ljubezni.“ ²⁾ Nam je to dejstvo omenitve vredno prav edino in le radi tega, da razumemo, kakó in zakaj raste „vijolična“ poezija Levstikove ljubezni tudi po odhodu še dalje vsa leta na Dunaju, tja preko „Razstanka“ do „Hudega leta“ (I./115 in I./119): vse do srede l. 1872.

In slednjič in končno je po teh temeljitih pripravah prišla tista Levstikova nedelja dné 6. marca 1870!

V noči, ki je sledila tisti soboti z dné 5. marca 1870, je Levstik o prvi popolnočni uri zapustil, torej že v nedeljo, z osebnim vlakom Ljubljano, po načrtu, ki mu ga je bil poslal — Maribor, kjer je bilo pri Tomšičevem „Slovenskem Narodu“ številce Levstikovih prijateljev:

¹⁾ Triglav 1870, Nr. 31. (19./IV.): (Das „Pfui“ des „Slov. Narod.“) — o zadevi 1300 fl. za urejanje slovenskega uradnega lista; in posebej pa: Triglav 1870, Nr. 35. (3/V.): „Es ist nämlich Thatsache, daß er (t. j. Levstik) vor seiner Abreise nach Wien bei dem Hrn. Landeschef v. Conrad war. Es ist Thatsache, daß er von ihm auch Geld erhalten hat.“ (Članek: Das Witzblatt „Pavliha“).

²⁾ Levstik Fr., „Čarodejka“. (Avtobiografska povest). — Ni v „Zbranih spisih. I.—V.“

V Mariboru v pisarni dr.
H. Lorber-ja 24/2 870.

Predragi prijatelj!

Prosim Te lepo, da greš, kadar se iz Ljubljane proti Beču na pot podaš, kako saboto popoldne iz metropole zed. Slovenije tako, da zvečer ob 6³/₄ v Maribor prideš. Na taj način bomo lahko nedeljo potem celi¹⁾ dan skupaj sproveli. Ob delavnikih sem pa, kakor veš, od 9—12 in od 3—6 vprežen. — Prosim Te lepo, stori to ljubav svojemu staremu zvestemu prijatelju

V. Zarniku.

Prvaki, mislim, veselja in radosti poskakujejo, da mene ne bo v Ljubljano in da Ti greš. — Prosit!

Vstavljal se je res medpotoma Levstik v Mariboru, prebil tam veselo nedeljo, ter odšel šele v ponedeljek zjutraj potem do Dunaja, — kakor vemo to iz drobne listnice Levstikove, kamor si je sam sebi za spomin s svinčnikom napisal ter takó nam ohranil zelo dobrodošel kronološki podatek, nastopno zgodovino svojega odhoda iz Ljubljane in prihoda na Dunaj:

Iz Ljubljane odšel 5. marca 1870. leta ob 1. uri po 1¹/₂ noči; v Maribor prišel zjutraj ob 1¹/₄ na 7. uro. V Mariboru bil 6. marca. — 7. marca odšel ob 1¹/₂ sedme ure zjutraj na Dunaj, kamor prišel ob 5. uri zvečer. — 7. 8. 9. marca bil v gostilnici pri „rdečem Petelinu“ v predmestji Landstrasse. Težko dobil stanovanje, ktero je zdaj na Dunaji strašno drago. — 10. marca dobil stanovanje v „Landstrasse“ Ungargasse št. 39. za 10 gld. na mesec. Vhod ni prost, soba slabo opravljena, niti umivalne omare niti plavalnika nij; nekaj peska imam v skledi, niti zofe nij. Ljudje so ubožni, on je bil vojak, a zdaj je sprach- und musiklehrer.)*

Levstik je bil srečno izven Ljubljane; — končno v drugem ozračju: z novo perspektivo pred sabo! Že 15. marca, takoj v prvi svoji številki za tem dogodkom je „Zvon“ pozdravil moža

¹⁾ Zarnik je to besedo v pismu podčrtal trikrat: najprej s črnilom, potem še s plavo in rdečo črto, — da se zdi kakor v barvi, v duhu tiste dobe, češ: slovenski dan.

^{*)} In ohranil si je Levstik celo vizitko o tem spominu: | Franz Eichhorst | Musik- und Sprachlehrer. | Wien, Landstrasse, Neulinggasse Nr. 6, 2. Stg. Th. 19. | Očividno, da z naslovom nekega poprejšnjega stanovanja gospodarjevega, odkoder se je ta priselil zdaj v „Ungargasse št. 39“.

v svojem krogu, oznanivši svetu (na str. 96) literarno vest:

Naznanilo. G. Levstik, ki je že na Dunaji, bo izdajal tukaj, kakor je že znano, humorističen list s podobami po imenu: „Blisk.“ Nesrečni „strike“ pak mu je na poti, da ne more še zdaj za trdno naznaniti, kedaj pride prvi list na svitlo; če bo le mogoče, že 1. aprila, kar se bo naznanilo po časnikih.

„Slovenski Narod“ pa je teden dni kasneje prinesel med „Raznimi stvarmi“ v št. 34, „v torek 22. marca“ tik drugo za drugo naslednji dve dnevni notici:

* (Levstikov „Blisk“) bo menda v kratkem začel izhajati na Dunaji, ker je odpadla dosedanja ovira izdajanju — „strike“ črkostavcev.

In pa:

* (Iz Dunaja) se nam poroča, da so bili tam bivajoči mladi Slovenci slovenskemu pesniku in pisatelju Fr. Levstiku na čast napravili sijajno besedo. Deputacije vseh slovanskih omladinskih društev so bile prišle pozdravit zaslužnega delavca na slovenskem literarnem polji, tako da je bilo zbranih nad 300 slovanskih mladih mož. Govorov je bilo več v slovenskem, ruskem, hrvaškem, českem jeziku. —

Videti je, kakor bi Stritarju bilo očitno nekaj do tega, da Levstika kar se le dá kmalu udomači na Dunaju, ter da mu poživi zavest lastne osebne moči in vrednosti — v novem delokrožju. Odtod tak vsprejem! In pa tudi, da napovedó nekaj „mladi starim“ tja dol „v metropolo zedinjene Slovenije“!

In Levstik se je res koj lotil priprav za svoj list, ki ga „Zvon“ imenuje 15./III. še „Blisk“, ki pa ga Levstik „lastnik in urednik“ oznanja dné 1. aprila v „Zvonu“ že kot „Pavliha“. In odslej je osoda „Pavlihova“ v tesnih stikih z „Zvonom“, tja do nekrologa „Gospodom naročnikom „Pavlihe“ z dné 1. septembra 1870: — ko mu je le „Zvon“ edini še ostal neomajno in trdno zvest.

Minil pa je po prvem „Oznaniču“ še cel mesec, preden je končno „30. aprila 1870“ izšla na Dunaju prva številka — tiste Levstikove največje nesreče, ki je Levstika tako globoko v živo zadela kakor nobena druga ne v življenju, ter nam iz trpljenja, ki ga je povzročila, z Jurčičevo pomočjo dala in rodila v našem slovstvu prvo izvirno tragedijo: Tugomerja!

Zadnji prameni.

Spisal Josip Kostanjevec.

(Dalje.)

II.

V prvi polovici oktobra smo. Nizko že stoji solnce nad prostrano furlansko ravnino. V zadnjem zlatu se kopajo Brda s svojimi smejočimi se vinogradi, letos posebno oblagodarjenimi. Od vseh strani udarja na ušesa jesensko življenje, iz ozkih dolinic in hrapavih jarkov, s položnih rebri in iz zasenčenih potov, iz vsake vasi in vsakega zaselja, nizko v zatišju se skrivajočega. Po vzduhu pluje to žrvljenje kakor sveže gorske sape, po okolici se razlija kakor bi pelo in vriskalo mimo tebe sto studencev in potokov.

V Brdih je trgatev, debele, kakor vosek rumene in mastne jagode so polne sladke rebule. Vozovi z brentami in brentači se šibijo po razoranih potih, nizko nad nje se sklanjajo veje kostanjev in iz orumenelega bodičevja gleda rjavoblesteči plod na stlačene jagode. „Pozdravljena, sestra rebulica, ji pravi, ti in jaz spadava skupaj. Ti se boš smejala in penila v čašah in vrčih, a jaz bom rumenel in dehtel s pisanih krožnikov. In starcu bo gorko ob tebi in meni, zasanjal se bo v davno preteklost, in vnovič bo oživel, da se bo zasvetilo njegovo čelo v pramenih pomladnega solnca. In mladeniču se bo otajalo srce, zahotelo se mu bode po ljubezni in po novem, iz sebe samega ustvarjajočem življenju. Stari mami z brezzobimi čeljustmi in s predivastimi lasmi se bo v tihi blaženosti ozarilo nagubano lice, a mladenki, rjavi in zagoreli, polnih, kipečih nedrij in polnih belih rok se bode zahotelo po njem, ki ga je vzljubila duša v tihih mesečnih nočeh, ko so cveteli prvi nagelni na nizkih oknih. Zahotelo se ji bode, nje roke se bodo nehote ovile njegovega tilnika, nje glava vdano klonila na njegove široke drhteče prsi. Oj rebula, rebulčica, kakšna čarovnika sva midva!“

Vozovi se šibijo in zibljejo dalje, izginjajo v vasi. Stari župnik sloni pri oknu, njegovi redki sivi lasje padajo na senca in se svetijo v poje-mejočih solčnih žarkih, njegova ustna šepetajo:

„Dobro ste molili letos, vseč so bile vaše prošnje Gospodu, zato vas je oblagodanil kakor že dolgo ne. Pijte jo zmerno, rebulico, da bodo vesela vaša srca in ne pretežke vaše noge. In da vam Bog prihoduje leto ne zaklene vaših hramov in kleti s svojimi težkimi ključi.“

In župnik se obrne, pristopi k omari ter si natoči čašo še lanske rebule, ki se zaiskri in za-diši kakor roža. Spoštljivo jo nagne na ustna in vleče . . . vleče do zadnje kapljice. Ko položi čašo na mizo, razprostre roke in poklekne s čudovito pomlajenim in zamaknjenim obrazom. Peroti je dobila njegova duša, dviga se kvišku kakor ptica, dviga v hvaležnosti in blaženstvu, noseč molitve k prestolu, ki je od njega odvisna milost ali nemilost za ubogega črva . . .

Pred edino gostilno v Števerjanu sedi samotni gost. Nad njim se opleta stara vinska trta po široko razpeljanem latniku, izmed rdečkastih, globoko narezanih listov gledajo težki zreli grozdi, se upogibajo pod njimi letošnje mladice. Na malem vrtiču čez dvorišče cveto temnožareče georgine, naslanjajoče se kakor utrujene na leseno nizke ograjo. Od morja diha topel jug, na zvoniku se v črnih tropih zbirajo lastovke.

Pred gostom stoji vrč rebule in čaša, do polovice polna. V ustih ima dolgo svitlorumeno viržinko, v sivih kolobarjih se ovija dim preko visokega belega čela njegove odkrite, z gostimi kostanjevorjavimi lasmi okvirjene glave. Skoro do mize sega njegova skrbno negovana plavkastobleščeča brada. Njegova obleka pa je precej ponošena, kravata obledela, z umetniškim vozlom malomarno zavezana.

„Lep dan, gospod profesor,“ se oglasi krčmar na pragu. „Takšnih nam je treba sedaj.“

Profesor puhne velik oblak dima iz ust.

„Vse bi hoteli imeti, kar izbirali bi si, vi krčmarji in kmetje,“ odgovori profesor. „Kadar je pri vas opasilo, tedaj mora sijati solnce za

stavo, da se bolj osušijo grla. Kadar je opasilo v sosednji fari, pa molite za dež, da bi ostali vaši mladiči v domačih beznicah. Če je pri vas slabo vreme in drugod solnce, tedaj pa pojete s Korošci:

Na Kranjskem solnce sije,
na Koroškem toča bije,
sveta Mohor, Fortunat,
vdar'ta še na Kranjsko plat."

"Saj je res tako," se smeje krčmar.

"Pa če gre človek enkrat mimo vaše bajte in slučajno ne pade noter, tedaj mu tega greha ne odpustite tako hitro in mu pri prvi priliki prinesete na mizo zavrelice namesto kaplje božje. Tako na primer danes, ali je to vino, gospod Trpin?"

"Vi se šalite, gospod profesor, daleč naokoli ne dobite takšne pijače," meni krčmar in ga pogleda od strani, češ, morda je pa danes res siten.

"Vsak berač svojo malho hvali," de profesor in izprazni čašo.

Krčmar že ve, pri čem da je.

"Zakaj ga pa cukate, gospod profesor, če je za nič? . . . Ali naj ga prinesem še eno merico?" vpraša in že odnese vrč, ne da bi čakal odgovora.

In profesor naliže, krčmar se smeje.

"Pa brez zamere, gospod profesor, zdaj vas že dolgo ni bilo pri nas, kaj smo se vam zamerili?" vpraša krčmar.

"Kaj vas briga, jaz hodim koder in kamor hočem, ali sem vam kaj dolžan?"

"Preveč uljudni ste, gospod profesor. Gotovo učite v šoli matematiko, kali?"

Sedaj se zasmeje profesor.

"Vidi se, da nosite glavo s saboj, Trpin, zato skleniva za danes mir."

Krčmar prisede na dolnji konec mize.

Pred njima se razprostirajo vsa valovita Brda, v zadnjem solnčnem zlatu se kopajoča, na levici pod njima se svetijo oddaleč stolpi, strehe in okna Gorice. V ozadju temni Panovec s svojimi starimi smrekami, izza njih se odkriva nizki zvonik kronberški, a višje gori se sveti Trnovski gozd z belo vasjo v ospredju. Iz sinje dalje ju pozdravlja sivi Nanos, stari stražnik Vipavske doline, Pivke in Krasa tja čez bregove našega morja. Tik nad njima se beli gora Svetega Valentina, a za njo vrh Svete Gore, molčeč in sanjajoč o

boljših časih ljudstva, ki si je postavilo svoje domove pod njegovim vznožjem, ob bregovih Soče in dalje ob bregovih Save in Drave, ob obalah solnčnega morja.

Oba moža sta zatopljena v misli, oba molčita in strmita v to čudovito pokrajino, koder je s posebno ljubeznijo stopala noga stvarnikova, koder je neprenehoma blagoslavljala roka njegova v veliki brezmejni ljubezni. In zato je ta pokrajina ena sama brezkončna ljubezen in dobrot . . .

"Glejte, Trpin," izpregovori naposled profesor, "vedno in vedno me vleče sem gori iz prašnega mesta, sem gori v vašo Brda. Ako ne bi mogel priti samo en teden, bi se mi zdelo, da mi manjka vsega. Tako se je navadilo moje oko na te griče in holme, tako jih je vzljubilo moje pošteno kranjsko srce, da me nehote zanesejo noge ob določeni uri proti tej strani. A vselej, kadar pridem, se me loteva neka čudna, nepojmljiva otožnost. Ta čudovita lepota, prostirajoča se pred mojimi očmi, me navdaja s čudnimi, mučnimi mislimi. Zdi se mi kakor bi bilo vse to nekaj nestalnega, kakor bi imel priti nekega dne semkaj, pa bi videl, kako se je privilo morje do severnih hribov in pogoltnilo vso to pokrajino, ki je pod njimi. In to pridno ljudstvo, ki ljubi svojo grudo bolj nego svoje življenje, bega preplašeno med stokom in jokom in mora zapuščati domove, od nekdanj mu lastne."

"Poznal sem starega Kocjančiča iz Biljane," ga prekine Trpin, "mož je bil star osemdeset let, ko se je pripetila nesreča. Sin je nerodno gospodaril, prodali so mu dom po lastni krivdi. Ko se je streznil, se je začel sramovati pred svojimi sosedi, zakaj še nikdar ni bilo slišati, da bi bilo šlo pri njih posestvo na boben. Ko mu je še žena žalosti umrla, je nekega dne izginil z otroci in starim očetom od doma. Nekam gori na Gorenje Štajersko je šel, da ne poginejo od glada, in vstopil je k premogarjem. Tam gori ga je srečala pamet in z njo vred tudi sreča. Poročil se je vnovič z neko premožno vdovo, gostilničarko in posestnico, pametno in dobro žensko. Hipoma je bil rešen podzemeljskega življenja in bede. Vsem se je dobro godilo. Gostilna je vsak dan bolj uspevala, posestvo se je bilo izboljšalo čez noč. Stari oče je moral sedeti s sinom in snaho pri eni mizi, najboljše kose je ona pokladala na njegov krožnik, najboljšega vina natakala v njegovo čašo. Starec se je bil pomladil, polno

ognja je postalo njegovo oko. Nadzoroval je delavce na njivah, hlapce pri hiši, a ko se mu je zljubilo, se je izprehajal po logih ob tihi reki, po šumečih in hladnih gozdih, v reber nad hišo se spenjajočih. Tako je prišla jesen, druga odkar so bili zapustili prvotni dom. In zgodilo se je, da je nekega dne snaha zapazila neko čudno vznemirjenost in poparjenost na starem očetu. Nobena jed mu ni šla več tako v slast kot prej, kosi so ostajali na krožniku, čaša je bila čestokrat nedotaknjena. Na vprašanja je odgovarjal nakratko, nedoločno, kakor da jih ne bi razumel. Ko je odhajal iz hiše in sta gledala sin in snaha v skrbeh za njim, sta opazila, kako se njegovo oko ozira po bližnjih holmih, kakor bi nečesa iskalo. Od holma blodi do holma, išče in išče, pa ne najde. In njegov hrbet se pri tem iskanju ključi, leze vedno bolj v tla. Ponoči se včasih nenadoma začujejo njegove bose stopinje, okno se narahlo zapre. Drugi dan se začčenja vse iznova. Sin in snaha se molče z očmi vprašujeta, kaj se je zgodilo, a nihče si ne upa prvi izraziti misli o bližajoči se smrti, zakaj oba ga imata rada. Toda ni se bližala v tem hipu še smrt, rodilo se je bilo v starcu novo hrepenenje, neodoljivo hrepenenje po domačih vinskih lozah, po domačih holmih in vaseh, po nekdanji, za vselej izgubljeni, k srcu s tisoč koreniki prirastli grudi. Vleklo ga je na jug kakor lastovke jeseni, oči niso našle tukaj, po čemer so hrepenele. In neke noči, ko je jesenski piš stresal oknice in vrata po hiši, se je starec odpravil in odšel. Ni se zavil v kožuh, poletni jopič je oblekel in ni zapel gumbov, da je sapa hladila vroče prsi. Na glavo je potisnil slamnik, nekoliko postrani kakor fant, zavihal hlače ter stopal pokoncu v začenjajoče se jutro. Deset dni in skoro deset noči je hodil, zakaj ni si dal počitka. In ko je stopil na domača tla, je pokleknil in poljubil zemljo ter se je dotaknil s čelom. Nenadoma je vstopil v nekdanjo domačo hišo. Sami tujci so sedeli okoli nizkega ognjišča in se pogovarjali. Nihče ga ni spoznal, on pa je izpregovoril z visokim glasom: „Dajte mi, otroci, da sedem še enkrat na ognjišče, ki je bilo nekdanj moje, in prinesite mi vrč rebule in kos črnega kruha, svetle spomine na davnominole čase.“ Sedel je na to na nizko klop za panjem in stisnil hišni gospodinji v roko srebrni križevce. In gospodinja je prinesla in prinesla je še zraven pečenega kostanja in sira. Starec je pil in jedel, jedel in pil in vmes izpraše-

val. Vse je hotel izvedeti, kako je rodila trta v vinogradu pri Dobrovi, koliko je bilo letos češenj, breskev in smokev, koliko se je zanje iztržilo in kam po svetu da so romale. Ko so mu odgovorili vse po vesti in resnici, je bleščalo njegovo oko v sreči in zadovoljstvu. Nastavil je na ustna zadnjo čašo, izpil ter vstal. „Zdaj pa grem še obiskat svoje stare prijatelje,“ je dejal ter stopil iz hiše. In zavil je proti cerkvi in zavil na pokopališče, zakaj vsi njegovi stari prijatelji so bili že tam. Ko jih je pozdravil vse po vrsti, Simčiča in Sfiligoja, Mariniča in Mikulina, Prinčiča in Fikfaka in še druge, tedaj si je poiskal med zadnjo jesensko travo svoj prostor. Z blaženim nasmehom se je ozrl še po domačem zvoniku in po nizkih hišah, okoliinokoli po brajdah in po zahajajočem solncu. In je legel in je zaspal za vselej v nasmehu in zadovoljnosti . . .

V tem hipu zavpije nekdo izza ogla:

„Dober večer, Trpine, aló!“

Gostilničar naglo vstane in hiti došlecemu nasproti.

„Tukaj smo, stari gad, kako se imaš, ha? Kako letošnja rebula, kiselica, ha? In tvoja sirova gnjat, črvi v njej, ha? In tvoja punca, Tončika, zaljubljena, ha?“ bruha iz sebe novi gost, se smeje in stiska roko krčmarju.

Ko stopi korak dalje, zagleda profesorja. Čudovito naglo se ustavi njegov smeh, neka osuplost šine preko njegovega zdravega rdečega lica. Toda samo za hipec in že se smeje brezskrbno dalje in proži desnico profesorju.

„Tudi ti tukaj, profesorè, ha? Kaj imaš, ha? Trpinova Tončka, jeli? Ha.“

„Sedi in molči, Hrast,“ de čemerno profesor. „Ali se tako pozdravljajo pošteni ljudje in znanci?“

„Saj sem vedel, korenina, da moraš nekaj imeti,“ pravi Hrast, polaga pelerino na razkavo klop ter sede nanjo. „Vsako soboto popoldne izgineš iz mesta kakor kafa in zastonj je vpraševanje po tebi do ponedeljka.“

„Tudi danes ostanem tukaj,“ meni profesor. „In ti, kam misliš?“

V tistem hipu si pogledata oba v oči kakor bi nečesa iskala tam notri drugi drugemu.

„Tudi jaz ostanem nocoj tukaj,“ odgovori Hrast umaknivši svoj pogled.

Profesor potegne močnejše iz viržinke in iz čaše ter umolkne. Na njegovem obrazu pa se izprehaja temna senca in prsti njegove desnice se

nervozno pregibajo kakor bi hoteli nekaj obtipati.

Po poti navzgor iz vinograda prihaja Tončka. Nalahko se ziblje v bokih, širokokrajen slamenik pokriva pol obraza, izpod njega se vidi samo okrogla jamičasta brada in dvoje polnih, češnjevo-rdečih ustnic, napol odprtih, da se svetijo izmed njih drobni beli zobje kakor biseri. Ko stopi na stopnico, držečo na dvorišče, dvigne glavo in zagleda oba gosta, ki jo pozdravljata.

„O, o, o Tončka, ti cipresa z britofa, ti piška zlata, ha, ti srček iz repe, ki imaš oči tako lepe, tako majhne nožice, da prekosiš vse škrice, in jamico v bradi kakor rožni nasadi. O, o, o Tončka ti Tončkasta, ha,“ se veseli Hrast in ji privzdigne podbradek. „Pa če me poljubiš, zvestobo obljubiš, te vzamem domov pod zakonski svoj krov . . . pa . . . pa — bo prov.“

„Ov, ov, ov, gospod Hrast, nikoli Trpin ne bode vaš tast,“ se smeje Tončka in ga udari po roki. „Sicer pa šalo na stran, dober večer, gospod profesor, kaj vaju je prineslo sem gori?“

„Noge, duša zlata, cipresa z goriškega britofa, roža mogota, ti večna dobrot,“ nadaljuje Hrast.

„Posebno dosti nimajo nositi, gospod Hrast,“ se smeje Tončka, „vsak dan ste bolj špičasti, sam nos in ušesa so od vašega telesa.“

„Oj ti grdoba, ha, grdobasta, nič več cipresa, nič več roža in ne piška in tudi ne zlata miška, samo še hudiček peklenski, zafrkljiv nazarenski . . . o, o, o Tončka, grdoba,“ nadaljuje Hrast in jo vleče, da prisede.

„Oprostite mu, gospodična Tončka,“ pravi profesor, „odkar je čital Kurnikove pesmi, je ves iz sebe. Smel, pdrzen, visokoleteč, zafrkujoč in nadahnen, da dela čast svojemu mojstru.“

„Ako ti praviš, profesor, bo že res in nič ni laži vmes,“ dé Hrast skoro resno. „Po brdih bo tekal moj pegaz konjiček, ki je pohleven kakor osliček. Oj birt Trpin, postrezi enkrat tudi svoji hčeri, pri nas bo sedela in pila in pela.“

Tončka se nekoliko brani, tako zaradi lepšega, češ, da mora pomagati materi, ko je že pozno in treba kuhati večerjo, a pri tem vendar obsedi na sredi med obema. Profesor se nekoliko odmakne, njegovo koleno se je bilo doteknilo Tončkinega in nekaj električnega je šinilo iz njenega v njegovo. To mu je bilo sitno, zakaj držal se je gesla: izogibaj se izkušnje, dokler si še trezne glave. Hrast pa je svojo levo laketo

neženirano položil na njeno desno in vtaknil vseh pet dolgih močnih prstov med njene drobčkane, skoro prozorne. In gledal ji je v oči.

„Tako se nisva zmenila, gospod Hrast,“ pravi Tončka in obrne obraz proti profesorju.

„Zmenila ali ne zmenila, tako bomo sedeli danes,“ odgovori Hrast. „Toda oprostite, gospodična Tončka, da sem vas tikal. Saj veste, tako so delali vsi naši pradedi in ker je zelo komodno, zakaj bi človek včas ne priklical nazaj te lepe navade? Če bi ne bilo poljubov, bi sploh nikdar ne pil bratovščine z gospodičnami in gospemi. Tako pa, tako pa je vendar prenebeško, da bi se prostovoljno odpovedal temu ritusu iz samega spoštovanja do naših starih očakov.“

„Prezgodaj je še,“ meni profesor resno, „kaj namiguješ, Hrast? Bratovščina je sveta reč in se pije samo ob posebno vzvišenih in slovesnih trenutkih. Takšni trenotki pa ne prihajajo vsak dan in ob vsakem času. Kakor ptiči so, preletavajoči se nad tvojo glavo, ki se po njih zastonj izteza tvoja roka, kadar sami hočejo, sedejo na tvojo ramo.“

„Budalost, profesor, kaj čvekaš? Tvoja profesorska sentimentalnost te je zopet zapeljala, kakor zapelje toliko tvojih tovarišev, da se oženijo z natakarcami. Pijanosti je treba, profesor, samo pijanosti, in bratovščina je gotova . . . ne pa ptičkov-trenotkov.“

„Pomilovalen požirek tebi, Hrast!“ de profesor in potegne iz čaše. Potem pa pristavi: „Pa samo kadar je zraven dama, je tako lahkomišeln in žaljiv, drugače je še precej poštena hribovska duša.“

„Zato mu bodi odpuščeno,“ pravi Tončka.

„Amen!“ izpregovori Hrast in njegov živahni obraz se podaljša v samo nedolžnost in žlahtno preprostost.

Čaše zazvene, vsi trije trčijo in si gledajo v oči.

Tedaj pa plane Hrast kvišku, nagne glavo in nastavi roko na desno uho. Z dolenjega pota se začuje v tistem hipu pesem. Nekdo poje glasno in razločno:

„Pod trto bivam zdaj
v deželi rajskomili,
srce pa gor mi sili
nazaj v planinzki raj; —
Zakaj nazaj?
Nazaj v planinski raj!“

„Vrag naj me vzame, če ni to Strel,“ se obrne Hrast in napravi nevede strašno žalostno-neumen obraz.

Ko pogleda profesorja, se mu zazdi, da tudi na njegovih ustnih stoji vprašanje: „Ali je to slučaj, kali, da se zbiramo?“

„Saj se vendar nismo domenili,“ pravi Hrast. „In tudi če bi se bili, se ne bi mogli tako točno sestati. Vrag ga vedi, kako je to.“

Profesorjev in Hrastov pogled se vjameta, zdi se, kakor bi drugi drugemu hotela prodreti v dušo.

V tem se že bližajo stopinje pred hišo in v zahajajočem solncu se zaziblje dolgi Strel na dvorišču. Ko zagleda trojico pri mizi, se mu zašibe kolena in odpro usta. S palico udari na tla, da odskoči kamenje, pomenca si oči ter pravi:

„Ali sta vidva, ali nista? Ali lazita samo vajina nerodna duhova tod gori, ko ni potreba?“

„Midva sva,“ odgovorita profesor in Hrast hkratu.

Strel pristopi k Tončki ter ji poda roko:

„Klanjam se, dražestna Tončka, cvet vseh birtovskih hčera. Kakor vidim, sem prišel malo prepozno, prehitela sta me tovariša. Kujona.“

„Še sedaj te nisva klicala,“ zamrmra Hrast. Na tihem pa si misli: Pravzaprav nisem klical jaz nobenega in malo sitno bo, ko se bo treba jutri izmazati od njiju na tako važno pot, kakor jo imam pred sabo jaz, edini jaz, špičasti Hrast.

Strel pokliče merico rebule in prisede. Trpin prinese, si pomenca roke ter pravi:

„Tako je prav, to me veseli gospodje, da se zbere vesela družbica. Gotovo ste se domenili, da me počastite.“

Vraga smo se domenili, si mislijo vsi trije, a vsi trije molčijo.

„Rigam naj, namesto da bi govoril po človeško, če ne pride še danes kdo izmed naše navadne družbe sem gori,“ pravi Hrast. „Nekaj visi v zraku, kar vlačí skupaj. Vohamo se.“

In družbica vleče drug drugega, se smeje, šali in pri tem niti ne opazi, da se često menjujejo merice na mizi. Solnce leze za griče, čez gore zaveje hladnejša sapa.

„Ail gremo v sobo?“ vpraša profesor.

„Ne še, gospodje, zavijte se v svoje pelerine, počakajmo, da izide mesec. Mesečna noč v Brdih, pod latnikom, pri Tončki in pri rebuli, ali hočete večjega užitka? Izvolite, gospodična Tončka, mojo pelerino, jaz imam vročo kri, sem še

ves skupaj, ne zebe me,“ meni Strel in ogrinja Tončki svojo dolgo pelerino z veliko spoštljivostjo okoli okroglih ramen ter jo zapenja na prsih.

„Sedaj pa zapojmo, fantje,“ pravi Hrast, „da bo kaj slišati.“

Še ni dobro izgovoril teh besed, ko se pojavi pred mizo novi došlec kakor bi zrastel iz tal. Hrastu zastane beseda, a takoj prasne v bučč smeh:

„Ali vam nisem pravil, gospodje? Vohamo se.“

Zraven pa si misli: Toliko bolje, če je eden več, lažje me bodo pogrešali jutri, lažje se jih izneblim.

Vsi po vrsti podajo došlecuro roke, profesor pa ga predstavi Tončki takole:

„Vidva se potovo še ne poznata, zakaj ta gospod je še malo časa v naši družbi. Gospodična Tončka Trpinova, učiteljica, gospod Hojnik Valentin, zasebnik.“

To je bil nocojšnjega večera oficijelen del, ki je pa hitro minil in tako ni motil občnega razpoloženja, ki je začelo objemati družbico.

Hojnikov Tinče si je izbral Gorico za svoje bivališče. Gorica že sama na sebi, njena okolica, tamošnji narod, podnebje, še najbolj pa že iz otroških časov vcepljena simpatija do tega lepega mesta, vse to ga je prignalo semkaj. V tem miru, v tem solncu, po vipavskih, briških in kraških ognjiščih je hotel študirati obmejno ljudstvo, v njih vinogradih, vrtih, celo v kraškem kamenju se mu je videlo toliko poezije, da se izplača naselitev med njimi. Sicer se še ni odločil, česa naj se poprime, čemu naj posveti svoje življenje, a čutil je v sebi neko vrenje in kipenje, neko hrepenenje po popolnosti, ki jo odpre človeku samo vir svete poezije, ki jo nudi le umetnost svojim izvoljencem. Hotel je postati pesnik, velik pisatelj, rešenik svojega naroda. Za vsakdanje potrebe ima več kot dovolj, brez težkih skrbi se lahko posveti svojim idealom. Prve dni je iskal samo primerne stanovanja. Težko je bilo, tu je bilo premalo zraka in svetlobe, tam je dišalo po zatohlem in vlažnem, tu se je valjala v veži kopica kričočih otrok, tam so bile stopnice in veža pomazane od kokoši in golobov. In povsod samo razgled na ulico, na dvorišče, na gole stene nasprotnih hiš. Šele po dolgem iskanju je našel nekaj primerne v predmestju Sv. Roka, precej daleč iz središča mesta. Hiša je stala sre-

di zelenja med vrtovi in njivami, razgled na vse strani. Izbral si je dvoje sob, večjo in manjšo, odkoder se mu je odpirala vsa bližnja in daljna okolica kakor na dlani. Tu se je nastanil in uredil po svoje. Glede hrane je bil primoran, da si poišče gostilno. Tudi tu je iskal in tipal, a nazadnje je obsedel „Pri belem zajcu“, kjer se je seznanil s profesorjem Uršičem, Hrastom in Strelom, ki sta bila oba odvetniška kandidata, toda ne še z dušo in telesom, oba sta še lavirala in nagibala drugam. Ti trije so se videli Tinčetu idealni pri vseh napakah in mladostnih grehih. Pobratili so se, delali skupne izlete in načrte, kako bo vsak po svojih močeh koristil tlačnemu narodu. Pri tem so se zbadali, pikali in se šalili, vlačili prvoboritelje skozi zobe, risali njih kariature na mizne prte ter zlagali v svoji prešernosti verze na njih pleše, na njih dušne in telesne pohabljenosti. Imeli so vstop v vse boljše rodbine, ki so si jih lahko izbirali po svojem okusu. Tako so bili danes tukaj, jutri tam, povsod dobro došli, zlasti tam, kjer so bile odrasle domače hčere. Najčešče pa so zahajali k gospe Komavlijevi.

Gospa Komavlijeva je bila fina, vse razumevajoča, vse odpuščajoča dama. Bila je bogata, potrebovala ni od nobenega ničesar, a navzlic temu je ni bilo najmanjše ošabnosti na njej. Namesto ošabnosti pa ji je bila prirojena neka dostojanstvenost, ki je vsakega nehote držala v gotovih mejah. Poleg tega je bila navdušena Slovenka in povrh vsega še lepa. Tako je združevala v sebi vse lastnosti idealne ženske.

Nje mož je bil veleposestnik v Brdih, a je imel hišo tudi v Gorici na Solkanski cesti. Stanovala sta s soprogo nekoliko v mestu, nekoliko na posestvu, ne glede na letni čas, kakor se jima je poljubilo in zahotelo, ker je imel gospod Komavli na posestvu svojega oskrbnika. Pa bi sam tudi ne zmožel, zakaj bil je precej žalostna prikazen nasproti svoji ženi. Mlad bi še moral biti, imel jih je komaj štirideset, a izgledal je starikavo, hodil prihuljeno. Neka nemirnost je bila v njem, napeta nervoznost in vsled tega nezadovoljnost, ki jo je moral občutiti vsak, kdor je došel v njegovo bližino. Tega si je bil v svesti sam, zato se je zaklepal ob obiskih v svojo sobo ali pa izginil iz hiše na izprehod.

Gospe Komavlijevi je bil po prijateljih predstavljen tudi Tinče. Ko mu je prvič podala svojo roko in mu pogledala v oči, tedaj je začutil, da

se umika realnost od njega, da je zablodil nekam v kraljestvo sanj in samomučenja. Vsi štirje so bili zaljubljeni v gospo Komavlijevo, vsak po svoje. Profesor je videl v njej spasiljico goriških Slovencev, imel z njo tajne pogovore, razpravljal z njo načrte o združevanju in napredovanju, a navzlic temu so ga skelele nje velike žareče oči, da je bil po takšnih razgovorih često nezadovoljen in utrujen, nesposoben za vsako delo. S Hrastom se je šalila, a vsaka nje šala ga je zadela kakor mehka roka, ki je pognala in zabičala vso kri in toploto po njegovih žilah. Dolgega Strela je smatrala za dobričino in velikega idealista, ki ne hođi po tleh, ampak se giblje vedno v visokih zračnih sferah in plasteh, rijoč s plašnimi mislimi v svoje osrčje kakor krt v zemljo. Zato je z njim govorila najraje o mistiki, spiritizmu in drugih takšnih rečeh. Gledal jo je kakor svetnico, ni odmaknil od nje obraza svojih začudenih žejnih oči. In med vsakdanjim poslom, v gostilni, v tihi noči na samotni postelji, nikjer ni bil varen pred tem obrazom, pred tem duhom, zalotil ga je zavratno povsod ter izsesaval njegove bolne misli. Tinče ji je bil všeč, ker se ji je zdel čudak. V teh letih, mlad, življenja poln, pa se odpove udobnosti in nadvladi ter izgine in vtone v pozabljenosti in v samem sebi. Dobra, velikega življenja vredna kal se ne da tajiti v takšni duši.

Tako je bila ljubezen gospe Komavlijeve razcepljena na štiri studence, ki je od njih vsak tekkel po svoji strugi. In zato se je začelo dogajati, da so se vsi štirje le redkokedaj hkratu sešli pri njej. Vsak je hotel biti sam pri njej, vsak jo imeti za svojo dušo celo. Sčasoma ji je to postalo mučno, one veselosti, one začetne lahko miselnosti in lahkote ni bilo več pri njej, dočim so se prijatelji lahko shajali drugod skupno in tako živeli svoje malomestno življenje kakor ga živijo drugi, bolj plitvi in površni ljudje. In gledala je in razmišljala, kako bi jih zopet enkrat imela vse skupaj pri sebi in jih ozdravila — —

Pozno v noči še gori luč pred Trpinovo krčmo. V pelerine zavite postave sede za mizo, Strel drži v rokah kitaro, postaja sentimentalen in poje stare, napol že pozabljene pesmi. Za njim poltiho pritrkavajo drugi. Tončka skoro sloni na Hrastovi rami, nje oči se v polutemi vlažno svetlikajo, tudi nje se loteva neka otožnost. Jutri bo zopet sama, vsi odidejo od nje, vsak odnese kosček srca, eden morda večjega nego

vsi drugi. Sama bo ostala ves teden, morda dva, morda tri in še več. In srce je tako polno, da bi počilo in vroča kri polje po žilah in peče kakor ogenj. Zavpila bi, oprijela se nekoga, bodisi kogarkoli, in ne pustila bi ga od sebe vse dolge dolge dni in še daljše noči brez spanca in pokoja. Prišla so leta spoznanja, namesto miru in vdanosti so prinesla razdejanje in strah pred prihodnostjo.

Strel se naenkrat dvigne in izpregovori:

„Takole je, dražestna Tončka in dragi prijatelji. Z vsako minuto smo starejši, če smo tudi pametnejši, ne vem. Pravimo, da iščemo resnice, a če slutimo, da se bliža, ji zatiskamo oči in zapiramo ušesa. Ker se je bojimo in trepečemo pred njo. Pravimo, da iščemo ljubezni, a če sumimo, da nam prihaja nasproti, smo nezaupljivi in jo odganjamo in suvamo od sebe. In vendar sloni ves svet na resnici in ljubezni. V vsaki stvari je resnica, v pšeničnem zrnju in v tajni celici cvetlični, v drobnem semenu gorčičnem in v onem, ki iz njega izrasteta hrast in smreka. V vsaki stvari je ljubezen, v drobni mravlji in črvu in v najrazvitejši živali. Celo v kamenu. Kako bi torej ne bilo resnice in ljubezni v človeškem srcu, ki je več kakor pšenično zrno in celica cvetlična in smreka in hrast in vse živali na cellem svetu? Tako vam povem, ne iščite torej resnice in ljubezni izven sebe, iščite jo v lastnih srcih in dušah in izginila bosta strah in nezaupljivost pred njima, spoznali boste vso njeno veličino in sladkost. Zakaj tako govorim, dražestna Tončka, mili prijatelji? Zato, da vas potrdim v

vaši veri v človeštvo, ki iz nje klije upanje in veliko spoznanje. V to ime napijem!“

Ko trčijo, vzame Strel zopet kitaro v roko, potegne po strunah in zapoje:

„En starček je živel tam v vinskih gorah,
so djali, na lepem Dolenjskem:
on pridno je držal kozarec v rokah,
nazdravljaj je bratcem slovenskim.
Pa prišla je ura, ločitve je čas,
on prime kozarček in poje na glas:
Oče nebeški, glej, še ta kozarček zdej,
hvalo bom Tebi jaz vekomaj pel.“

„Vivat korus,“ vzklikne profesor.

„Oče nebeški, glej, . . .“

A Hrast profanira ta trenotek, ko se obrne proti Strelu, rekoč:

„Za fajmoštra bi bil dober, Strel. Velik in lep si, govoriti znaš lepo in peti, kaj hočeš še več? Ovčice bi jókale, grešnice stókale, in kozli in ovni poztali bi ,bovni‘.“

Vse prasne v smeh in trči s Hrastom . . .

Krčmar je imel na razpolago samo dve postelji. Položili so z vsake žimnico na tla in že po polnoči plegli. Proti jutru pa so se vsake pol ure odprla vrata. In vsakokrat je izginil iz hiše po eden izmed njih. Ko se je zbudil Strel ob šestih, je opazil, da je Hrastova postelja že prazna, ko si je pomencal profesor oči ob pol sedmih, je videl, da sta izginila Hrast in Strel, a Tinče je natančno ob sedmih spoznal, da je ostal sam. In odšel je še on. Štirje studenci, vsak po svoji strugi.

(Dalje prihodnjič.)

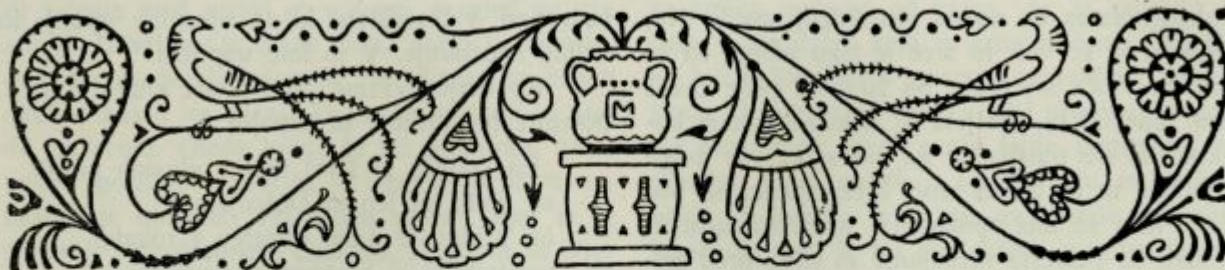
Smrt!

Udarila je ob vse stene,
in mislil sem: zdajzdaj se me oklene
s svojimi koščenimi rokami:
smrt!

Saj je ta zemlja tako lepa,
od vseh strani me življenje oklepa,
bujno, sladko in vroče,
strastno, razkošno, prekipevajoče.

Vleče me nase, grabi me vase,
pije mi kri in žre mi moči –
vem, da omagam: a one sladkosti,
ki jih zaužil sem v šumeči prostosti
svoje neskončne lepe mladosti,
teh ne pozabim vse čase, vse čase!

Anton Batagelj.

Listek.

Iz dijaških let Levstikovih. (Dalje) In s to domnevo, da ni bilo „Hrepenenje mladega pesnika“ došlo Bleiweisu šele l. 1854, ampak že eno celo leto poprej: sredi l. 1853, in sicer ne za „Novice“, ampak za „Koledárček“ z „Božično“ in pa s pesnijo „Dekle i tica“ vred, se sklada povsem in docela tisti novi podatek, ki nam ga prinaša gorenji novi dokument: zgorej objavljena nova varianta iste pesmi, a tu naslovljena „Pervi časi“!

Razlikuje se od Noviške oblike, t. j. od „Hrepenenja mladega pesnika“ v mnogočem prav temeljito.

Ne veljá tu prekrepko naglašati, da ima n. pr. prva strofa le devet verzov, ko so vse druge v njej, prav kakor v „Novicah“ in v „Pesmih“ l. 1854, dosledne — decime. Zdi se, da je Levstik le iz površnosti pri prepisovanju izpustil tisti zadnji, deseti verz prve strofe, ki je v „Novicah“ in v „Pesmih“ enak.

V „Novicah“ 1854:

Ko se pričejala pomlad življenja
In zginila megla je spred oči,
Serce neznanega mi hrepenenja
Gorelo je vse dni in vse noči;
Ko vidil travo polno sem rosice,
Ko čul sem pesmi loga in gorice:
Sladak nemir mi serce je objel;
Cvetlice pri studencih pomladanje
Sem v vence spletal in jih metal va-nje,
Nesrečno srečen, žalostno vesel!

V „Pesmih“ 1854:

Ko se pričejala pomlad življenja
I tajala megla je pred očmi,
Serce neznanega mi hrepenenja
Gorelo je vse dni i vse noči;
Ko vidil travo polno sîm rosice,
Ko čul sîm pesmi loga i gorice;
Sladak nemir mi serce je objel:
Cvetlice pri studencih pomladanje
Spletal sîm v vence i jih metal vanje,
Nesrečno srečen, žalostno vesel.

Zlit za markantno piko prvi strofi, je ta verz, ki je morda odmev Goethejevega mesta: „Unschuldig und gestrafft, und schuldig und beglückt“, ¹⁾ pač brez dvojbe bil

¹⁾ Ilmenau 119. (Prim.: Grafenauer, Zgodovina II./282).

tudi v „Pervih časih“ že prav tak, z rimo „vesel“ k rimi „je objél“.

Bolj pa je povdariti drugo, pomembnejšo ter nikakor ne le slučajno razliko, ki je zavestna predrugačba prvotne oblike. „Pervi časi“ štejejo namreč le osem decim, ko jih Noviška varianta že dvanajst: prav toliko kakor oblika v „Pesmih“ l. 1854, in za njo stalno tudi zadnja Levstikova redakcija za zbirko „Poezij“ iz l. 1876. Pridodal je torej Levstik pesmi šele kesneje, in sicer že za „Koledárček“ — štiri nove decime.

Za četrtem verzom četrte decime „Pervih časov“ je Levstik napravil odmor, ter opozoril na zarezo že v „Novicah“ in potem tudi v „Pesmih“ — s pomišljajem, ki se nam njega pomen in vsebina šele zdaj odkriva in ki ga doslej nismo razumeli. Za tem pomišljajem pa je Levstik črtal nato vse, kar sledi v „Pervih časih“ do tiste pripombe profesorju Metelku: „ali to mi štejte za tretjo nalogo!“ Vse torej do besedi prikazni-device, do zadnjih treh decim, ki jih je pesnik tudi poslej v glavnem pustil kakor so bile prvotno. In v to izčrtano mesto je poet vpletel nov, zelo zanimiv moliv: štiri, oziroma šest novih decim, ker je štiri dodal, dve poprejšnji pa takó predrugačil, da sta tudi te dve povsem novi, — ter v tej šestorici opénil celo novo epizodo.

Izpremenil je sicer Levstik pravzaprav tudi že četrto decimo vso, pustivši le enega samega, le prvega izmed prvotnih verzov njenih, tako-le:

Pa solnce kmało spet oblak predere,
Vodeno luč izliva na zemljo,
Počasi mavro sedmobojno zbere,
Ter z gore jo razpenja na goró. —

In čeprav stoji torej tisti pomišljaj šele za četrtem verzom, imajo pa vendarle tudi že prvi štirje verzi povsem drugačno misel tu kakor v „Pervih časih“, kjer Levstik dá solncu — po poprejšnji nevihti — pač vstvariti mavro kakor tu, a „po tem po času pasti za goró“, kar je v novi obliki pa črtal. V novi obliki ni več tu solnčnega zatona; ampak po tisti nevihti, tisti hudi uri poprejšnje decime zbere solnce „mavro“ na nebó; in pri tej sliki zdaj poet obstane: pri mavri sedm(er)bojni, ki jo razpné čez vse obnebe „z gore — na goró“ ter vzdrži takó kot velik lok — poetu kažipot — vzpét po oboku. In ves prevzet od te „podobe“ zahrepeni poet po njej, in z duhom hiti — „ko da bi mu peruti bile dane“ — za mavro, „po sledu poti znane“; za mavro, ki pa mu „dljè in dljè beží“!

To individualno hrepenenje, „hrepenenje mladega pesnika“, ki ga žene na neko visoko pot navzgor po sledu „mavre“, je v novi varianti nov motiv, ki ga „Pervi časi“ še nimajo. Iz svoje lastne sile hiti tu poet nekam za neko zračno „podobo“, za alegorično „mavro“ na nebu, (ki pomeni morda poezijo?), — ko v prvi zaosnovi pa po solnčnem zatonu kar tam v rosi pod drevesom cvetečim zaspí ter premíne v naturno-pristne, realno-resnične, prave fizične sanje; in v teh sanjah svojih sanja (tam v 5. decimi, in pa še v 6. in 7. nadalje) neko nebeško prikazen in neki alegoričen dogodek: prejem „pevske žile“ iz rok višje oblasti, device-nature! „Jaz se zbudim — i zvezd gorí nebó“: je sklep te partije v „Pervih časih“, tam na koncu sedme, predzadnje strofe. Prebujenje iz pravih pristnih sanj torej sredi noči, jasne noči, pod jasnim zdaj ter nič več ne ko prej, ko je zaspal, oblačnim, še hudournim nebom.

Vse to je pa v „Hrepenenju mladega pesnika“ izginilo iz alegorije. Tu poetu ne „vgasne luč očí“, ne „odenejo ga sanj peruti“, ampak ves v oblasti silnega hrepenenja hiti za bežečo „mavro“: „po sledu poti znane“ zdaj, ki ga privede na krasno širo „polje“, vse polno „sador“, — v „cveteč raj“, v lepo, srečno pokrajino, polno pesmi: da mu ta „pogled“, ta vžitek obilno poplača poprejšnjo stisko, „solzé, ki prej so lile iz očés“. V deželo, v kraljestvo žive Poezije same:

— — — — poljé se krasno mi razgerne,
Veselih sador polno in drevés,
Pogled njegov obilo mi poverne
Solzé, ki prej so lile iz očés:
Od vseh strani so krasno strune pele,
Vode studene so navdol šumele,
Hitele so igrave v raj cveteč:
Pripognem se in viri me hladijo,
Pred sladko pesmijo megle bežijo,
Objema persi pokoj mi hladeč.

In v to pokojno srečo, v te srečne dni prvega srečnega pesniškega vstvarjanja pa poseže teman element, neki ukor odnekod, neka trda beseda, ki spet stesni srce in vzbudi poetu obup in disharmonijo, „prepír“. Ta dogodek je Levstik doživel morda še v šoli (gotovo v Ljubljani) od kakega „mogočnega duhá“, pa vpletel zdaj svoj žgoči spomin nanj v alegorično povest o mladostni, o prvi dobi svojega pesniškega razvoja: v poseben spev, ki pripoveduje, kakó se je v mladem Levstiku budil in vzbudil ter po temnih borbah do samostojnosti osamosvestil poet.

„Mogočni duh“, ki s svojim ugovorom trdo poseže v mlado srečo, v prvi srečni razmah mlade pesniške moči poetove — tam sredi krasnega „polja“ v „raju cvetečem“, polnem virov in petja, je označil poetu njegovo pesniško hrepenenje in početje za navadno „zmoto“, ker nima za pot, ki se je po njej napotil, — potrebnega darú, ter mu dá, njemu, le da bi pel in pel hrepenečemu poetu, trd nasvet, naj rajši — umolkne in molčí:

Kreposti dane sercu ni zadosti,
V očeh ti ne plamí dovolj svetlosti, —

zató popústi svoje „hrepenenje“, ki je le „zmota“; odstopi od svojih „srčnih željá“:

„Poverni se in večno bodi nem!“ Izrekel je kritik svojo kratko in visoko besedo, — pa odšel ter prepustil poeta

brez nadaljnje brige njegovi osodi. A poetu je kažipot njegov, tista srečna „mavra“, in ves svet poezije ob tem ukoru izginil kakor na mah; solnce mu sedaj zapušča nebó ter splava v zaton, in mrak se mu od daleč bliža, grozeče bliža tam od gorá... Stemnilo se je poetu v duši...

Tako mi reče in mi hitro zgíne,
Jaz stal sem, ko bi groma bil zadet,

Polje zbeži, veselo petje mine,
In v nočno-tamnem gojzdu bil sem vjet!

Oko zastonj po „stezi“ se ozira,
Zastonj za „mavro“ v nebo se upira,
Ki drazega sledú ni več od nje!
Preginja s črnim krilom se višava,
Ker solnce prot večerni zemlji splava,
In mrak od daleč seda na gore.

To je bil torej vpliv tiste kritike, ki jo je poet doživel nekje odnekod — a neznano nam odkod in iz čigavih ust! — za tistih mladih dni svojih. Z begal ga je v mladostnem instinktu njegovem poeta tisti neznani kritik, „mogočni duh s šumom svojih peruti“, ki mu je mladi Levstik postavil zdaj v svoji pesmi tu spomenik.

In poizkušal je mladi poet sam iz svojega, da zapusti „strašni kraj“, kjer je doživel to obsodbo svojo, da se otrse črnega vpliva; a ni mu bilo dovolj lastne moči. In tedaj mu pride odnekod nov impulz: „mladenič“, — in ne več kakor prvotno tam v sanjah „devica zala“, — pa ga prime z desno kakor otroka za roko in vzame, rešnik iz tiste hipne zmedenosti, poeta s seboj, s seboj — spet „na stezò gotovo“, kam? V domačo vas poetovo! Nova luč — „luna“ — stopi na nebó nad kraj in poeta, ki mu tu „mladenič“ — šele zdaj! podá iz svojega plašča „citre“ s pozivom: „Poprimi strune, vlivaj glase vanje“!

In dovršil je, zbral in izdal je mladi poet zbirko „Pesmi“, — navzlic tisti uničujoči kritiki iz prejšnjih dni. In za „Vvod“ je postavil zbirki na čelo — prav to pesem, ki pripoveduje zdaj poet v njej avtobiografsko proces tiste svoje razvojne poti, tiste dobe, ki so njen sad ravno „Pesmi“; ter pripoveduje v njej poet posebej eno: kako je zmagal tisto krizo, da ni v smislu obsodbe „mogočnega duhá“ — „na večno onemel“, ampak pel še dalje ter spesnil in dozoril takó prav to, po blagodejnem vplivu nekega „mladeniča“, kar pošilja v svoji mladostni zbirki za zgodovinskim „Vvodom“ zdaj v slovenski svet.

Takó je torej obogatil Levstik s pomembnim dostavkom v tistih šest novih decimah svoje „Perve čase“ v njih drugi redakciji: v „Hrepenenju mladega pesnika“. Obogatil je „Perve čase“ vsebinsko z novo epizodo; in obogatil jih umetniško s kapljico dramatike v tistem dostavku, ker je vstvaril neko krizo v dejanju, ki v njej zmaga blagohotni princip zoper tisti luciferski element: „mladenič“-rešnik zoper „mogočnega duha“ negacije in njegovo temno oblast. Da je pa vstvaritev tega dramatičnega motiva na podlagi dveh kontrastnih si elementov, te krize in njene ugodne, zmagoslavne razrešitve v spevu kasnejše delo Levstikovo, o tem nismo doslej imeli ni sledú. Gorenja nova varianta nam šele odkriva to doslej povsem nepoznano epizodo iz notranje genéze pričujoče pesmi: epizodo, ki ima za naše vprašanje kronološkega datiranja „Pervih časov“ posebej imenitno dokazilno veljavo.

Označeni novi dostavek pomeni novo fazo v razvoju in nastajanju pesmi ter izpričuje, ker ga ima že „Hrepenenje mladega pesnika“ v „Novicah“ 5. julija 1854, da so „Pervi časi“ prvotnejši, delo prve poteze, a oblika v „Novicah“ pa kronološko kasnejša, že delo novega tvorčnega akta Levstikove pesniške žile. In ker je Levstik domnevno poslal ta spev Bleiweisu za „Koledárček“ že l. 1853, bi to pričalo, da je Levstik vstvaril tisti dostavek torej potemtakem že vsaj tistega 1853. leta samega; — a „Perve čase“ pa? Še — prej!

In temu rezultatu se kronološki podatek, ki ga imamo za postanek „Pervih časov“, — ne protivi, ampak se docela sklada z njim.

„Pervi časi“ so bili domača naloga Levstikova za profesorja Metelka, ki je bil Levstiku učitelj slovenščine na ljubljanski gimnaziji zatrdno vsaj, če več ne, vsa štiri leta višje gimnazije. In morda še celo prej že, — v četrti, morda celo še v tretji šoli že.

Da so „Pervi časi“ res gimnazijska naloga iz slovenščine, o tem priča nedvojbeno tista opazka za peto decimo, ki v njej Levstik zelo patriarhalno sklepa pogodbo s svojim šolskim mojstrom: „Do tū sim bil uni dan spisal, dansi bom pa naprėj, ali to mi štejte za tretjo nalogo!“

In da je bil Levstikov profesor slovenščine na ljubljanski gimnaziji res starina Metelko, in sicer vsaj vse štiri višje letnike, o tem pričata dva vira: 1.) šolski „programi“ ljubljanske gimnazije za dotična leta 1), in 2.) štiri Levstikova še ohranjena nam šolska izpričevala, iz vsakega izmed vseh štirih let višje gimnazije po eno, ki v prvih treh letih konec šolskega leta, v osmi šoli pa konec prvega semestra izrekajo veliko in celo izredno zadovoljnost Metelkovo z Levstikovo slovenščino:

v V. razredu (1850), 2. semester:

sehr ausgezeichnet durch Gründlichkeit und Gediegenheit
| Fr. Metelko |

v VI. razredu (1851), 2. semester:

sehr ausgezeichnet durch gründliche Auffassung u. richtige
Darstellung | Fr. Metelko |

v VII. razredu (1852), 2. semester:

vorzüglich; allseitig gründliche Auffassg., Fertigkeit u.
Richtigkeit in der Darstellung. | Fr. Metelko |

v VIII. razredu (1853), 1. semester:

ausgezeichnet durch Gewandtheit, Gründlichkeit u. Gediegenheit. | Fr. Metelko | (Dalje prih.)

Glasbena Matica. V zadnji dobi je priredila Glasbena Matica tri koncerte in dve produkciji svojih gojencev. Vsi trije koncerti so bili dobrodelni, zadnja dva tudi jubi-

1) Jahresbericht des k. k. Gymn. zu Laibach 1850 (str. 15/18; tega leta je Metelko prof. slovenščine tudi v 4. šoli, a le 1. semester, v 2. semestru pa že proslavljeni A. Globožnik: ib., 15); 1851 (str. 19: Metelko spet tudi v četrti šoli; povsod po 2 uri na teden); 1852 (str. 19: enako kakor l. 1851); 1853 (str. 18: | Metelko Franz | Slovenisch | 4. 5. 6. 7. 8. | = 10 Stunden wöchentlich). — Pred letom 1850. gimnazije in sploh srednje šole še niso izdajale programov, ampak le seznam učencev („Juventus“) z njihovo klasifikacijo. Prišla je ta šega v navado šele z reorganizacijo šol v šolskem letu 1849/50, ko so bili stari „liceji“ po novem ustavnem redu (1848, marec) odpravljeni.

lejna. Matica je obhajala z njima petindvajsetletnico obstanka svojega pevskega zbora in petindvajsetletnico rednega koncertnega delovanja. Komur je res pri srcu slovenska kultura, tisti zna prav ceniti veliko, globoko in uspelo delovanje Glasbene Matice. Ona je tista, ki se je mogla in se še more pred svetom reprezentirati kot prvi jugoslovanski glasbeni zavod, ki vzdržuje na svojih koncertih pravo višino glasbene umetnosti in ki dosega zlasti še s svojim zborom splošno priznanje in občudovanje. Glasbena Matica nam je vzgojila v svoji šoli pevce, pianiste, goslače in skladatelje. Nudi nam na svojih koncertih domače skladbe, skladbe našega juga, izvaja dela domačih in tujih klasikov, narodne pesmi slovenske in druge jugoslovanske, vabi na svoje koncerte svetovne virtuozne in deluje tako na najširšem umetniškem temelju. Prav je torej, če obnovimo Matično zgodovino, kakor jo je na kratko povedal na prvem jubilejnim koncertu sedanjí predsednik Glasbene Matice, gospod dvorni svetnik Fran Hubad.

Glasbena Matica deluje in obstoji 44 let. Letos obhaja 25letnico obstanka svojega rednega koncertnega delovanja. Početkom oktobra 1890 je zbral adjunkt dr. Gross, idealni ljubitelj petja, 18 pevcov, da bi gojili zgolj iz ljubezni — zasebno, ne za javnost — pravo umetnostno petje. Še isto leto je pristopilo še 24 čitalniških pevcov in ustanovil se je moški pevski zbor kot poseben oddelk Glasbene Matice. Že 19. aprila 1891 je nastopil pod vodstvom svojega ustanovitelja prvič na koncertu v redučni dvorani z lepim uspehom. S tem dnevom se začelja redno koncertno delovanje našega društva. Neutrudljiv vzoren vodja zbora je bil g. dr. Gross. A po odhodu iz Ljubljane ga je pokosila v Idriji smrt že 8. februarja 1892, starega šele 40 let. Kar je zasejal, je kalilo in raslo nepričakovano lepo. Še v prvem letu se je ustanovil tudi ženski zbor 37 pevk. S tem je pridobilo društvo krepko podlago in močen steber za obširnejše koncertno delovanje. Četrto stoletja obstoji že ta pevski zbor. Vodili so ga: prvo leto ustanovitelj, en mesec gospoda A. Razinger in Jos. Maier, od 1. decembra 1891 do konca sezone 1895/96 g. Matej Hubad, dve sezoni g. dr. Jos. Čerin, od leta 1898/99 do današnjega dne pa spet g. Matej Hubad. Glasbena Matica je priredila doslej kakih 171 koncertov, v stodvaindvajsetih je sodeloval pevski zbor. Že v prvih letih svojega obstanka je gojil zbor domače izvirne slovenske in svetovne skladbe. Iz tega časa je Gallusov koncert, Dvořáková „Stabat Mater“ in „Mrtvaški ženin“ ter Haydnovo „Stvarjenje“. Šele pet let stari zbor je šel leta 1896 na cesarski Dunaj, zahvaljevat se za pomoč Ljubljani o potresu. In uspeh je bil sijajen, kritike izborne. Na takem višku se je vzdržal zbor do današnjega dne. Tu nekaj najvažnejših skladb, ki jih je izvedel zbor: Mozartov „Requiem“, Bachov „Pasijon sv. Matevža“, Brucknerjev „Te Deum“, Dvořákov „Te Deum“, „Mrtvi ženin“ in „Sv. Ljudmila“, Hartmanov „Sv. Frančišek“, Bossijeva „Visoka pesem“, Verdijev „Requiem“, Perosijeva „Rojstvo Izveličarja“, Smetanova „Libuša“, Thierfelderjev „Zlatorog“, Parmov „Povodnji mož“, Sattnerjeva „Jeftejeva prisega“, Vnebovzetej in „Oljki“, Lajovčeva „Gozdna samota“ in njegove simfonične skladbe, nebroj najboljših del naših domačih slovenskih starih in mladih skladateljev in mnogo slovenskih in hrvatskih narodnih pesmi. Enako lepe uspehe kakor na Dunaju je dosegla Matica v Zagrebu, v Trstu, v Opatiji, na Sušaku in na vseh množestvilnih koncertih v Ljubljani. —

Na koncertu, ki se je vršil v Ljubljani 8. aprila t. l., je pel več pesmi g. tenorist Rijavec, ki je sodeloval tudi na obeh jubilejnih koncertih. Zadnje čase poje z velikim uspehom na zagrebškem gledališču. Na omenjenem koncertu je pela po dolgem času odlična sopranistka gospa Pavla Lovšetova, kot hrvatski gost pa je igral gospod violinist Simonich s Sušaka. Glavna zanimivost jubilejnih koncertov so bili Gallusovi zbori. O tem našem klasiku, rojenem okoli leta 1550, prinaša letak kratek životopis, kjer zanimivo pravi, „da smo bili v prejšnjih stoletjih v nekaterih panogah častno zastopani in uvaževani v svetovni kulturi. Nekaj naših rojakov prešlih vekov je vplivalo na razvoj nekaterih zapadno-kulturnih panog, da tudi dandanes ni mogoče izbrisati njihovih imen iz svetovne kulturne zgodovine“. Na teh koncertih je jako zavzela slovenske poslušalce lepa pesem g. Stanka Premrla, zložena na Medvedov tekst „Slovenska govorica“. Dobro de, ko sme človek poslušati močan zbor, ki poje na ves glas „Ljubim te, slovenska govorica!“

Na produkcijah Glasbene Matice smo čuli klavirsko skladbo Pavčičevo, ki se prav prijetno igra in posluša. Naslov ji je, če je poročevalcev spomin pravi, „Stara pesem“. Zbirka takih klavirskih domačih skladb bi bila izredno dobrodošla. Po rodbinah kraljujejo pri nas tako skoro izjemno solzave in prazne „Salonkompositionen“. Na produkcijah smo čuli dalje izvorno in fantovsko Gerbičovo skladbo, zloženo na Župančičev tekst „Pojdem na prejo“. Na koncertu 8. aprila t. l. pa je pela prvokrat gospa Pavla Lovšetova dve originalni skladbi Pavčičevi in sicer iz Župančičevega „Cicibana“ „Mehurčke“ in „Uspavanko“. Zlasti zadnja je izredno ljubka.

Uspehi vseh koncertov so bili popolni in za to vso hvalo koncertnemu vodji g. Hubadu in izvajalcem, Matici ob jubileju pa sijajno bodočnost!

Umetniška razstava. V prvi polovici junija je otvoril g. Jakopič v svojem paviljonu umetniško razstavo. Udeležili so se je kipar g. Dolinar, rezbar g. Ropret, slikarici gospa Sternen-Kleinova in gospodična Zupančeva ter gospodje slikarji Franke, Gašpari, Jakopič, Magolič, Smrekar, Sternen, Tratnik, Vavpotič in Žmitek. Razstava nudi več dobrih in zanimivih umetnin, ki same najpravičnejše priporočajo obisk. „Slovan“ priobči obširnejše poročilo prihodnjik.

Čopova biblioteka.

(Dalje.)

431. Senecae philosophi opera omnia | Leipzig 1702 [1] 8°
432. Troj(an)erinnen des Seneca v. G. Chr. Braun | Mainz 1824 [2] 8°
433. Beiträge zur Übersehung lat. Lesebücher v. Paul Spach | Klagenfurt 1822 [1] 8°
434. Trojanerinnen Senecas v. Fr. Horn | Penig 1803 [1] 8°
435. dto. dto. v. A. Svoboda | Wien 1830 [1] 8°
436. Senecae Medea et Troades v. Fried. Chr. Mathiae¹⁾ ed. Aug. Mathiae | Leipzig 1828 [1] 8°
437. Senecae ad Lucii¹⁾ epistolae v. Aug. Pauli | Stuttgart 1825 [1] 8°
438. Seneca über das Verhältnis der wissenschaftl. Bildung zur fittl. v. D. E. G. W. Lehmann | Quedlinburg 1816 [1] 8°
439. Poetae scenici latinorum rec. Fried. Henr. Bothe, conf. Plauti, Terentii, Senecae fragmenta comica & tragica | Halberstadt 1821, 22 [6] 8°

¹⁾ Pravilno: J. F. Gronovii et A. Mathiae

440. Cornelius Tacitus Lebensbeschreibung v. Jul. Agricola v. C. F. Renner u. J. C. Finke ed. Aug. Schlegel | Göttingen 1816 [1] 8°
441. Taciti Annales v. Theophilus Kifling | Leipzig 1829 [1] 8°
442. Taciti Agricola ed. Ernst Dronke | Confluentibus 1824 [1] 8°
443. Opere di C. C. Tacito da Ludvig Valeriani | Pavia 1810 [3] 8°
444. Tacitus über Germanien v. Joh. Christoph Schlüter | Dortmund 1798 [1] 8°
445. Jahrbücher des C. Tacitus I—VI Buch v. Georg Christ. Hermann 1 Bd. | Gießen 1817 [1] 8°
446. Taciti opera v. M. Joh. Carl Weichert | Padua 1755 [1] 4to
447. Opere di Tacito da Bernardo Davanzati | Padua 1755 [1] 4to
448. Salustii opera v. Wilh. Lange | Halis Saxonum. 1824 [1] 8°
449. C. Salustii bellum Catullinar. v. Ignatz Seibt | Prag 1822 [1] 8°
450. C. Salustius übrige Werke v. Fried. Carl v. Strombeck | Göttingen 1817 [1] 8°
451. Werke des C. Salustius enthaltend Jugurtha u. Catilina v. End. Neuffer | Wien 1819 [1] 8°
452. Salust. Catilina überseht von D. Carl Popo Troebli¹⁾ | Rudolstadt 1821 [1] 8°
453. Salustii catilin. et jugurt. bellum v. Guido Ferrari | Bafano 1795 [1] 8°
454. Salustii opera quae superunt v. Fried. Kritzius | Lipsiae 1828 [1] 8°
455. Suetonii Tranquilli opera ed. Fried. Aug. Wolf IV vol | Leipzig 1802 [2] 8°
456. Suetonii Tranquilli vita XII imperatorum erklä. v. Joh. Heinr. Bremi | Zürich 1820 [1] 8°
457. Titi Livii opera ab J. B. L. Crevier, Arn. Drakenborgius ed. Vito M. Giovenazzo | Bafano 1800 [6] 8°
458. Justini Weltgeschichte v. T. P. Oftertag 1 Bd. | Frankfurt a. M. 1792 [1] 8°
459. historie universele de Justine par M. L. Abbé Paul | Paris 1805 [2] 8°
460. Eutropii breviarium hist. Romanae | Leipzig — [1] 12mo
461. Eutropii breviarium histor. romanae Dur.²⁾ Delt. C. G.³⁾ Baumgarten-Crusius | Leipzig 1824 [1] 8°
462. Eutropii breviarium hist. rom. cum Sexti Rufi de victoribus³⁾ | Wien 1805 [1] 8°
463. Suetonii Tranquilli opera | Leipzig — [1] 12mo
464. Curtius Ruf. Leben Alexander des Großen v. Alois v. Reiner 2 Bde | Wien 1806 [1] 8°
465. Curtii Rufi de rebus gestis Alexandri Magni cum supplem. Joan. Freinsheimii⁴⁾ II vol. | Straßburg 1801 [1] 8°
466. Apicii Coelii de opsoniis cum adnot. Mart. Lifter | Amsterdam 1703 [1] 8°
467. Cornelii Nepotis vitae excell. imperatorum | Lipsiae 1820 [1] 12mo
468. C. Julii Caesaris coment. de bello gallico et civili a Christ. Coelario | Bafano 1775 [1] 12mo

¹⁾ Pravilno: Fröbel

²⁾ Pravilno: Cur[avit] Delt. K. W. Baumgarten-Crusius

³⁾ Pravilno: de victoriis (et provinciis populi Romani, recensuit F. X. Schönberger)...

⁴⁾ recte: Freinsheimii.

469. Flosculi historiarum delibati auct. Joan. de Buffieres | Lyon 1675 [1] 12mo |
470. Velleji Paterculi historia roman. rec. Christ. David. Jahn ed. Joh. Christ. Heinr. Krause | Wien 1807 [1] 8vo |
471. Velleji Paterculi historia rom. libri II v. Arminius Heilmartus Claudius¹⁾ | Hannover 1815 [1] 8vo |
472. Davidis Ru(h)nenii nota(e) ad Velej. Paterculum integrac | Hannover 1815 [1] 8vo |²⁾
473. Velleji Paterculi ex historiae Rom. libris II v. Christ. David Jahn ed. Joan. Christ. Krause 2 Tble | Wien 1806, 7 [1] 8° |³⁾
474. Critische Beobachtungen über die Röm. Geschichte des C. Vellejus Paterculus v. L. F. Herrel⁴⁾ | Erfurt 1791 [1] 4to |
475. La istoria romana di Velejo Paterculo da Spiridione Petretini | Ven[c]tiis 1814 [1] 8vo |
476. Phaedri Aug. liberti fabulae D. D L. allemand | Paris 1805 [1] 12mo |
477. Phädrus äsofische Fabeln v. C. A. Vog(e)ljang | Leipzig 1824 [1] 8° |
478. Phaedri fabulae Aesopicae überf. v. Joh. Paul Sattler | Wien 1802 [1] 8° |
479. Phaedri fabularum Aesop. libri V | Leipzig 1821⁵⁾ [1] 8° |
480. Phädrus Aesopische Fabeln v. F. Xav. Sperl | Grätz 1807 [1] 8° |
481. Plinii secundi epist. lib. X v. Gottl. Erdmann Gierig | Leipzig 1800, 1802 [2] 8vo |
482. Cornelii Frontonis reliquiae v. B. G. Wiebur⁶⁾ C. F. | Berlin 1816 [1] 8° |
483. M. F. Quintiliani de Institutione oratoria libri XII a Godfr. Aug. Bened. Wolf | Leipzig 1816. 1821 [2] 8° |
484. Chrestomathia Quin(c)tiliana auxit Laurent. Blaf(s) | Würzburg 1793 [1] 8° |
485. Syntagma locorum parallelorum ex antiqu. poetis lat. collectorum ed. Car. Fried. Aug. Nobbe | Leipzig 1819 [1] 8° |
486. Lyra Sam(m)lung. v. U(e)berfetzung. aus dem Clafs. Alterthum v. Fried. Lindermann⁷⁾ 2. Tble | Meissen 1821 & 24 [1] 8vo |
487. Epic. erste Abthlung das Buch der Aeneis v. W. A. Swoboda | Prag 1829 [1] 8. |
488. Aulii Gellii noctes atticae | Venedig 1569 [1] 8. |
489. Ciceronis epist. select. libr IV | Lugdani 1811. [1] 12° |
490. Horatius Brief an die Pisonen v. Dr Fr de Paula Höpfer | Passau 1824 [1] 8° |
491. Horazens 1. Satyre lateinisch. und deutsch | Berlin 1813 [1] 4° |
492. Horazens 3 Satyre v. Carl Passow | Berlin 1827 [1] 4° |
493. Horazens Offellus v. C. Kirchner | Stralsund 1817 [1] 4° |
494. Ciceronis de Republica | Heidelberg und Leipzig 1823 [1] 8° |
495. Ciceros Reden für den Arhias, Milo und gegen Catilina von Dr Georg Frid. Wilh. Grofse | Halle 1821 [1] 8° |
496. A. M. Plauti Coptivi ed. Frid. Lindemann | Leipzig 1830 [1] 8° |
497. Plauti comediae III coptivi, miles gloriosus, trinum(u)s ed. Frid. Lindemann. | Leipzig 1823. [1] 8° |
498. David Ru(h)nenii in Teret. comoedias dictata cura Lud. Schoppeni | Bonnae 1825 [1] 8 |
499. A. Tibulli elegia X lib I von Georg Klindworth | Leipzig 1818 [1] 4° |
500. Corn. Nepotis vitae excellent. imperatorum | Patavii 1820 [1] 8° |
501. Jowenalis cum commento Joan. Britanici | — 1503 [1] folio |
502. Mureti Antonii opera omnia von David Ru(h)nen | Seiden 1789 [1] 8° |
503. Mureti orationes et epistolae cura Jo. in. Ekhardi Capp¹⁾ ed. Fried. Christ. Kirchhof | Hannover 1825. [1] 8 |
504. Selecta e. M. Mureti operibus I et II fasc. | Lipsiae 1823 1824 [1] 8° |
505. Chr. G. Heinii opuscula academica | Göttingen 1785 bis 1812 [6] 8° |
506. Jacobi Baldae carmina selecta cura Frid. Rohm. | Wien & Krems. 1824. [1] 8° |
507. Jac. Baldae complect. lyr. lib. IV epodon lib I et sylvarum lib. IX et Tom. II heroica | Coloniae Ubiorum 1660 [1] 2° |
508. Carminum lib III v. Paul Mako | Tyrnau 1764 [1] 8. |
509. Mathiae Calimiri Sarbievii carmina | Ofen 1824. [1] 8 |
510. Mathiae Calim. Sarbievii auserlesene Oden des 1. & 2. Buch. v. Philip(p) Jac. Rechfeld | Str²⁾ 1831 [1] 8 |
511. Calim. Sarbievii Lyric[orum] lib IV epod[on] lib I et alter epigram[matum] | Venedig 1697 [1] 12. |
512. J. D. Fuls, ad J. B. Licoritium epistola | Coln 1824 [1] 8 |
513. Dis(s)ertatio J. D. Fuls consonantiae in poësie neolatina³⁾ | Leodii 1824 [1] 8 |
514. J. D. Fuls carmina latina. | Coln 1822 [1] 8. |
515. M. Hieron. Vidae opera | Antwerpen 1778 [1] 12° |
516. Aug. Guil Hedeni elegiae | Leipzig 1824 [1] 8 |
517. Petri Justi Sautel, Elegiae oblectandis animis et moribus informandis accom(m)odatae | Wien 1716 [1] 12° |
518. Caroli Raceli carminum lib IV | Venedig 1699 [1] 8 |
519. Jo. Owenii⁴⁾ epigrammata Titl. fehl. | — [1] 12° |
520. Jac Ac(t)ii Synceri San(n)azarii poemata | Venedig 1746 [1] 8 |
521. Joan Barclaii Satyricon partes V. | Frankfurt und Leipzig 1678 [1] 12° |
522. Caspari Barlaee⁵⁾ orat. liber | Amsterdam 1643 [1] 12°. |

¹⁾ recte: A. H. Cludius

²⁾ NB: številki 471 in 472 ste obe vkup pravzaprav eno samo delo.

³⁾ NB: ta številka (473) tiče pravzaprav k številki 470 kot duplikat.

⁴⁾ Pravilno: Jh. Fr. Herel | ...

⁵⁾ recte: 1827

⁶⁾ recte: B. G. Niebuhrius C. F.

⁷⁾ recte: Fr. Lindemann

¹⁾ Pravilno: cura Joannis Erhardi Kappii, edidit... [NB. Pars I.: 1825; Pars II.: 1826.]

²⁾ Recte: Str²⁾

³⁾ Pravilno: consonantiae, in poesi neolatina usum commendans.

⁴⁾ Pravilno: Oweni Jh.,

⁵⁾ Pravilno: Barlaei

(Dalje prih.)

Ivan Jaxin sin

Ljubljana, Dunajska c. 17

Kolesa

iz prvih tovarn
Avstrije:
Dürkopp, Styria, Waffenrad

Šivalni stroji !!!!

- in stroji -
za
pletanje

(Strickmaschine)
izborna konstrukcija in elegantna izvršitev iz tovarne v Linču. Ustanovljena leta 1867.

Vezenje poučujemo brezplač.

! Adlerjevi pisalni stroji. !

Čeniki zastoj in franko.

Gričar & Mejač

Ljubljana

Prešernove (Slonove) ulice št. 9

priporočata svojo največjo
in najstarejšo trgovino z

izgotovljenimi oblekami

za gospode in dečke, gospe
in deklce po najnižjih cenah

Predmeti, katerih ni v zalogi, se izdelujejo po meri točno in ceno na Dunaju.

L. M. ECKER - LJUBLJANA

KOLIZEJSKA ULICA 3. — USTANOVLJENO 1861.

Vodne inštalacijske naprave vsake vrste, napeljava v hiše, zveza z obstoječimi vodovodi, premembe in vsakeršne poprave. — Zgradba stranišč in kopelnih naprav. — Strel vodne naprave po izkušeni sestavi.

Vsakovrstna stavbinska kleparska dela iz poljubnega gradiva. — Zaloga strešnega laka, cementa in strešnega lepca v najboljši kakovosti. — Najcenejša izvršitev lesno-cementnih streh in pokrivanja s strešnim lepom.

Ljubljanska kreditna banka

Ljubljana, Stritarjeva ulica šte. 2 (Lastna hiša).

Promet v letu 1912 okroglo
tisočdvesto milijonov kron.

Podružnice:
Trst, Celovec, Split, Sarajevo,
Gorica, Celje.

Rezervni zakladi K 1,000.000.
Delniški kapital K 8,000.000

Posreduje najkulantneje nakup in prodajo vseh vrst rent, državnih papirjev, zastavnih pisem, prioritet, srečk in novcev. Prevzema zavarovanja proti kurzni izgubi pri izžrebanju; denarne in hranilne vloge na tek. račun ali na vložno knjižico.

Opravilišče c. kr. razredne loterije.

Vložen denar se obrestuje od dne vloge do dne dviga s

4½% čistih

Do K 10.000— brez odpovedi. Za vse vloge jamči vse lastno premoženje t. j. sedaj okroglo devet milijonov kron. Zamenjava in eskomptuje izžrebane obligacije, srečke in kupone. Prodaja in kupuje devize in valute. Daje predloge na vrednostne listine pod kulantnimi pogoji. Eskomptuje in vnovčuje menice. Borzna naročila za dunajsko in inozemske borze izvede točno in ceno. Nakaznice in čeki na inozemska mesta. Promese k vsem žrebanjem. Kupuje in prodaja ameriške dolarje.

Naslov za brzojavke: Kmetška posojilnica Ljubljana. :: Telefon št. 185. :: Ziro-konto pri avstro-ogrski banki. :: Račun pri avstr. pošt. hran. št. 828.406, pri ogr. pošt. hran. št. 19.864.

KMETSKA POSOJILNICA

Ljubljanske okolice

r. z. z n. z. v Ljubljani — obrestuje hranilne vloge po

4³/₄ %

Stanje hranil. vlog
nad **dvajset**
milijonov

Rezervni sklad
nad
900.000
kron

brez odbitka rentnega davka, katerega plačuje posojilnica sama za svoje vložnike. Sprejema tudi vloge na tekoči račun s čekovnim prometom in jih obrestuje od dne vloge do dne dviga, na kar se opozarjajo zlasti trgovci in denarni zavodi po deželi.

Največja slovenska hranilnica!

Mestna hranilnica ljubljanska

Koncem leta 1915 je imela vlog K 48.500.000.—
Rezervnega zaklada „ „ 1.330.000.—
Sprejema vloge vsak delavnik in jih obrestuje po

4¹/₂ %

brez odbitka. Hranilnica je pupilarno varna in stoji pod kontrolo

o. kr. deželne vlade.

Za varčevanje ima vpeljane lične

domače hranilnike.

Posoja na zemljišča in poslopja na Kranjskem proti 5¹/₂%, izven Kranjske pa proti 5¹/₂% obrestim in proti najmanj 2/4% odplačevanju na dolg.

Ljubljana, Prešernova ulica šte. 3.

Največja slovenska hranilnica!